

MAAKUNTASTRATEGIA
**HUOMISEN
LAKEUS**

Etelä-Pohjanmaan
pitkän aikavälin strategiset tavoitteet 2050,
maakuntaohjelma 2026–2029 &
älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

Etelä-Pohjanmaan liitto

Huomisen lakeus – Maakuntastrategia,

B:134, julkaisuvuosi 2025

ISBN 978-951-766-485-1 (verkkójulkaisu), ISSN 2670-2266

www.epliitto.fi

Sisällys

1	Alkusanat	4
2	Kohti huomisen lakeutta	6
2.1	Miten maakuntastrategia laadittiin?	6
2.2	Missä tilanteessa Etelä-Pohjanmaan uudistaminen alkaa?	8
2.3	Etelä-Pohjanmaan tulevaisuustyö ja vaihtoehtoiset skenaariot 2050	13
3	Etelä-Pohjanmaan strategiset tavoitteet 2050	17
3.1	Etelä-Pohjanmaan väestörakenne on tasapainossa	18
3.2	Etelä-Pohjanmaa on maan vahvin kasvu ympäristö yrityksille	21
3.3	Etelä-Pohjanmaalla koulutustaso on kasvanut eniten koko maassa	24
3.4	Etelä-Pohjanmaa on Euroopan vastuullisin ruokamaakunta	27
4	Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2026–2029	30
4.1	Vakaa ja vilkas: Miten Etelä-Pohjanmaa kehittyy tasapainoisena ja hyvinvoivana?	32
4.1.1	Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö	33
4.1.2	Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö	34
4.1.3	Turvallinen ja saavutettava arki	36
4.1.4	Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen	38
4.2	Älykäs ja taitava: Miten Etelä-Pohjanmaa pärjää kilpailussa osaamisen kasvattamisessa?	41
4.2.1	Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta	42
4.2.2	Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä	43
4.2.3	Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)	45
4.2.4	Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)	47
4.3	Joustava ja kestävä: Miten Etelä-Pohjanmaa uudistuu ja vahvistaa iskukykyään?	49
4.3.1	Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)	50

4.3.1.1	Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut	50
4.3.1.2	Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit.....	51
4.3.1.3	Luovat alat ja elämystalous.....	53
4.3.2	Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)	54
4.3.3	Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus).....	55
4.4	Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 kärjet	59

Sanasto 60

Oheismateriaalit 64

Liite 1.	Yhteenveto ohjelman valmistelusta ja aikataulusta.....	64
Liite 2.	Etelä-Pohjanmaan kaupunki-maaseutuluokitus.....	65
Liite 3.	Maakuntaohjelman 2026–2029 ja älykkään erikoistumisen strategian toimeenpano ja seuranta.....	66
Liite 4.	Maakuntaohjelman 2022–2025 arviointi	69
Liite 5.	Yhteenveto ympäristöselostuksen vaikutusten arvioinnista.....	71

Julkaisun kuvat:

Sivut 1, 5 ja 16, Jukka Risikko
Sivu 29, Olli Hietakangas
Sivu 32, Alexandra Parkkonen

1 Alkusanat

Etelä-Pohjanmaa on maakunta, joka rakentaa tulevaisuuttaan omista juuristaan käsin ja katse määrätietoisesti eteenpäin. Meillä on tahto uudistua, kyky tehdä yhteistyötä ja halu löytää meidän näköisimmme ratkaisuja. Näistä lähtökohdista on syntynyt Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia, joka kantaa nimeä *Huomisen lakeus*. Huomisen lakeus on maakuntavaltuuston hyväksymä asiakirja ja Etelä-Pohjanmaan yhteinen kehittämistahdon ilmaisu.

Strategia kokoaa yhteen kolme keskeistä aluekehittämisen asiakirjaa: pitkän aikavälin strategiset tavoitteet vuoteen 2050, maakuntaohjelman vuosille 2026–2029 sekä älykkään erikoistumisen strategian, joka on osa maakuntaohjelmaa. Nämä on laadittu samanaikaisesti ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden maakunnan tulevaisuuden suunnaksi.

Osallistaminen, vuoropuhelu ja yhteisten näkemysten yhteensovittaminen ovat olleet keskeisiä periaatteita koko valmisteluprosessin ajan. Strategiaa on tehty yhteistyössä alueen kuntien, valtion aluehallinnon, elinkeinoelämän, oppilaitosten, nuorten, järjestöjen sekä muiden kehittämistoimijoiden kanssa. Osallistuminen on ollut aktiivista ja kehittämisinnostus eri puolilla maakuntaa korkealla. Yhteistyön tuloksena on syntynyt kattava ja tavoitteellinen suunnitelma maakunnan kehittämiseksi.

Strategia heijastaa eteläpohjalaisen yhteisön vahvaa tahtoa kehittää maakuntaa yhdessä ja yhteistyöllä. Työ ei kuitenkaan pääty tähän asiakirjaan, vaan se jatkuu arjen teoissa, päätöksissä ja kumppanuuksissa. Lämpimät kiitokset kaikille valmisteluun osallistuneille!

Mikko Savola

Maakuntavaltuuston
puheenjohtaja

Janne Sankelo

Maakuntahallituksen
puheenjohtaja

Heli Seppelvirta

Maakuntajohtaja

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

2 Kohti huomisen lakeutta

2.1 Miten maakuntastrategia laadittiin?

Etelä-Pohjanmaan maakuntahallitus käynnisti uuden maakuntastrategian valmistelun 18.6.2024. Tavoitteena oli luoda koko maakunnan yhteinen asiakirja, joka kokoaa yhteen alueen kehittämisen linjaukset ja tulevaisuuden suuntaviivat. Lähtökohtana on ollut valmistella strategia avoimena, vuorovaikutteisena ja yhteistyöhön perustuvana prosessina.

Maakuntastrategia laaditaan kunnanvaltuustokausittain. Edellinen maakuntastrategia (2022–2025) nähtiin edelleen monin osin ajankohtaisena, mutta sen laadinta ajoittui poikkeusoloihin, koronapandemian keskelle. Sittemmin maailma on muuttunut vauhdilla ja erilaiset murrokset esimerkiksi teknologian, talouden ja kokonaisturvallisuuden osalta loivat tarpeen päivittää strategia ajan tasalle.

Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia rakentuu kolmesta toisiaan tukevasta asiakirjasta, joita ovat:

- **pitkän aikavälin strategiset tavoitteet** vuoteen 2050,
- **maakuntaohjelma** vuosille 2026–2029, johon sisältyy
- **älykkään erikoistumisen strategia** eli "Smart lakeus".

Strategian valmistelun tueksi laadittiin keväällä 2024 kolme vaihtoehtoista skenaariota Etelä-Pohjanmaan tulevaisuudesta. Ne auttoivat hahmottamaan, millaisia toimintaympäristöjä maakunta saattaa kohdata tulevina vuosikymmeninä.

Maakuntastrategiassa huomioidaan niin EU-tasolta kumpuavia kuin kansallisia aluekehittämistä ohjaavia linjauksia. Maakuntaohjelma on laadittu alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) mukaisesti. Strategiaan sisältyy myös lakisääteinen maakuntaohjelmaosion arvioituja vaikutuksia kuvaava ympäristöselostus. Tiivistelmä arvioiduista vaikutuksista on liitteessä 5.

Yhteistyö ja vuorovaikutus

Strategia on valmisteltu laajassa yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa. Työhön on osallistunut yli tuhat toimijaa kunnista, järjestöistä, kehittämisyhteisöistä, viranomaisista ja muista alueen organisaatioista. Prosessin aikana on hyödynnetty maakunnallisia ja alueellisia työ- ja keskusteluryhmiä, avoimia tilaisuuksia sekä erilaisten sidosryhmien panosta. Valmistelun kulusta ja järjestetyistä tilaisuuksista kerrotaan tarkemmin liitteessä 1.

Erityisen merkittävää on ollut nuorten osallistuminen, joka on tuonut keskusteluun uusia näkökulmia ja vahvistanut strategian tulevaisuussuuntautuneisuutta. Valmistelun aikana on kerätty runsaasti monipuolista aineistoa, mikä on luonut strategialle vankan perustan ja tukenut sen hyväksyttävyyttä.

Maakuntastrategian valmistelun tukena ja ohjausryhmänä on toiminut maakunnallinen tulevaisuusryhmä, jossa on edustajia laajasti maakunnan kehittäjätahoilta (korkeakoulutoimijat, ammatillisen koulutuksen toimijat, kunnat ja niiden elinkeinotoimet, hyvinvointialue, elinkeinoelämän edustajat sekä ELY-keskus ja työllisyysalue). Ryhmä on kokoontunut säännöllisesti strategiaproessin ajan käsittelemään alustavia pitkän aikavälin tavoitteita ja sen jälkeen ohjelman luonnosversioita.

Maakuntahallitus, maakuntavaltuusto, maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) ja kuntajohtajat ovat evästäneet kokouksissaan maakuntaohjelman valmistelua.

Lausuntokierros ja strategian hyväksyminen

Maakuntastrategia ja maakuntaohjelman ympäristöselostus on ollut nähtävillä 1.10.-3.11.2025. Lausuntoja saatiin 36 kappaletta. Jokainen lausunto käytiin yksityiskohtaisesti läpi ja niihin laadittiin vastineet, joissa perusteltiin, aiheuttaako lausunto muutoksia asiakirjoihin. Lausuntoja ja niihin laadittuja vastineita käytiin läpi marraskuun 2025 maakuntahallituksessa. Lausuntojen perusteella tehtiin täsmennyksiä maakuntastrategiaan ja ympäristöselostukseen. Lausuntojen vastineet ovat nähtävillä Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivulla osoitteessa www.epliiitto.fi.

Maakuntavaltuusto päätti Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategian hyväksymisestä kokouksessaan 1.12.2025.

2.2 Missä tilanteessa Etelä-Pohjanmaan uudistaminen alkaa?

Väestökehitys ja vetovoimainen elinympäristö

Etelä-Pohjanmaan 18 kunnassa asui 189 929 henkeä vuonna 2024. Asukasluku on laskenut yli kymmenen vuoden ajan, mutta samalla väestön alueellinen keskittyminen maakunnan sisällä on jatkunut. Etelä-Pohjanmaalla väestökehityksen suunta kääntyi 2010-luvulla erityisesti muuttotappioiden ja heikon luonnollisen väestönkasvun vuoksi. Syntyneiden lasten vuosittainen määrä on vähentynyt noin neljänneksellä vuodesta 2015. Syntyvyys oli kuitenkin maakuntien välisessä vertailussa yksi korkeimmista (2024: 1,44).

Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) väheneminen johtuu erityisesti muuttoliikkeestä, ja kyseessä on keskeinen haaste maakunnan elinvoimalle ja työllisyydelle. Vuosina 2017–2023 Etelä-Pohjanmaa kärsi 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä muuttotappiota yhteensä 4340 henkilöä, mikä muodostaa käytännössä koko maakunnan muuttotappion. Yhteenlaskettu muuttotappio on maakunnista kaikkein suurin.

Maakunnassa vähenevän väestökehityksen trendi on jatkunut. Lisääntynyt maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti työvoiman ja huoltosuhteen kehitykseen. Nettomaahanmuuton määrä maakunnassa on riittänyt maan sisäisten muuttotappioiden torjumiseen vuodesta 2021 lähtien. Maahanmuuttajista valtaosa on saapunut maakuntaan työn ja opiskelujen vuoksi, ja mukana on myös saapunut perheenjäseniä, mikä on lisännyt kuntien palvelutarpeita. Lisäksi ukrainalaisia pakolaisia on saapunut merkittävä määrä.

Maakuntaan saapuneen ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut, mutta pitovoima ratkaisee lopullisen vaikutuksen väestökehitykseen. Maakunnan pitovoima ulkomaalaistaustaisen väestön osalta oli 2010-luvulla heikko, mutta tilanne on parantunut huomattavasti. Muuttotappiot ulkomaalaistaustaisen väestön osalta ovat olleet maltillisia, minkä myötä Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisen väestön suhteellinen kasvu on ollut yksi maan suurimmista.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa (2024) Etelä-Pohjanmaan väestön ennustetaan yhä vähenevän, mutta aiempaa hitaammin. Selkeä parannus oli väestöllisessä huoltosuhteessa ja työikäisten (15–64-vuotiaiden) määrässä. Seinäjoen kasvun ennakoitaan yhä jatkuvan. Seinäjoki onkin pisimpään väestöään yhtäjaksoisesti kasvattanut maakuntakeskus (1950-luvulta aina nykyvuosiin asti).

Uuden väestöennusteen osoittama kehityskulku luo toivoa siitä, että maakunnan väestörakennetta on mahdollista tervehdyttää ja väkiluvun vähenemistä hidastaa, mikäli

tappioita maan sisäisessä muuttoliikkeessä kyetään vähentämään ja maahanmuuton määrää saadaan kasvatetuksi. Mahdollista myös on, että syntyvydessä tapahtuu parempaa kehitystä tulevaisuudessa, mikäli työikäisen väestön ja nuorten aikuisten määrä alkaisi kasvaa.

Seinäjoki on kasvukeskus, ja kaupungilla on huomattava potentiaalia vahvistaa kansallista ja kansainvälistä vetovoimaansa. Pysyvä muutos ja käänne maakunnan väestökehityksessä edellyttää koko maakunnan veto- ja pitovoiman kasvattamista. Vetovoiman lisäämistä tarvitaan erityisesti muualta Suomesta saapuvien muuttajien houkuttelemiseksi. Lisäksi on vastattava maakunnassa asuvien, erityisesti nuorten toiveisiin. Pitovoiman vahvistamista tarvitaan maakuntaan saapuneiden maahanmuuttajien parissa.

Elinkeinot ja investoinnit

Matala tuottavuus on Suomen ja Etelä-Pohjanmaan keskeinen haaste. Etelä-Pohjanmaa on joka vuosi maakuntien välisessä tuottavuusvertailussa viimeisten joukossa. Etelä-Pohjanmaalla on kuitenkin erinomaiset edellytykset tuottavuuden kasvulle. Maakunta tunnetaan yrittäjyydestä (2023: yrittäjiä 53/1000 as.). Toiselta asteelta ja korkeakoulusta valmistuneissa yrittäjien osuus on maan kärkeä.

Maakunnassa sijaitsee merkittäviä erikoistuneen teollisuuden keskittymiä sekä puolustusteollisuutta. Maakunnan vahvimmat klusterit ovat teknologiateollisuus, elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Huomionarvoista on, että maakunnassa on maan eniten teollisuusyrityksiä asukasta kohti (2023: 9,3/1000 as.). Teknologiateollisuuden yrityksistä yli 80 % kuuluu kone- ja metalliteollisuuteen. Suunnittelu-, konsultointi- ja tietotekniikka-alojen osuus on hyvin vähäinen.

Pidemmillä ajanjaksolla Etelä-Pohjanmaan talouskasvu on ollut kohtuullista tasoa, noin 1 % suurempaa kuin koko maassa keskimäärin vuosien 2018–2023 välillä. Viime vuosina maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet heikkoja ja odotukset tulevasta varovaisia. Ensimmäisiä merkkejä talouskasvun vahvistumisesta on kuitenkin nähtävissä.

Etelä-Pohjanmaalla elintarviketeollisuuden liikevaihto oli Seinäjoella vuonna 2023 lähes 1,8 mrd. euroa, mikä tarkoittaa, että pelkästään Seinäjoen osuus koko maan liikevaihdosta oli lähes 15 %. Maakunnassa on Suomen ruokaviennin kärkiyritysten Atrian ja Valion tehtaiden lisäksi vahvan potentiaalisen kasvun omaava pk-yrityskenttä ja alueella on panostettu merkittävästi ruoka-alan ja vientitoiminnan kehittämiseen. Maakunnassa toimii Foodwest Oy, joka on johtava ruoka-alan yritysten tuotekehitys- ja asiantuntijakumppani. Maakunnan korkeakouluyhteisö on profiloitunut ruoka-alan koulutukseen ja TKI-toimintaan. Ruoka-alan (maatalous, teollisuus) investoinnit ovat vuositasolla yhteensä yli 200 milj. euroa ja volyymiltaan ne ovat olleet 2010-luvulla maan suurimmat.

Etelä-Pohjanmaan houkuttelevuus investointiympäristönä muun muassa sähköintensiiviselle teollisuudelle on parantunut kestäväen energiantuotannon nopean kasvun myötä. Etelä-Pohjanmaalla investointien määrä on vuositasolla n. 1,5 mrd. euroa ja niiden osuus BTK:sta (investointiaste) on ollut n. 20–25 %. Investointien kasvun odotetaan jatkuvan tulevina vuosina. Kestäväen energiantuotantoon (tuuli-, aurinko-, biovoima) on suunnitteilla julkisesti saatavilla olevien lähteiden perusteella arviolta yli 10 mrd. euron arvosta investointeja.

TKI-toiminta ja osaava työvoima

Etelä-Pohjanmaalla T&K-menojen määrä oli 55,6 milj. euroa vuonna 2023. Asukasta kohden T&K-menot ovat toiseksi matalimmat (2023: 292 €/asukas). Elinkeinoelämän panostukset ovat kuitenkin korkeat, n. 70–80 % alueen kokonaispanostuksista. Maakuntaan suuntautuneen Business Finlandin rahoituksen määrä oli 19,1 €/asukas, joka oli maan vähäisin maakuntien välisessä vertailussa. Niukat tutkimusresurssit käytetään maakunnassa tehokkaasti hyödyksi, mikä ilmenee patenttien korkeana määränä suhteessa T&K-resursseihin.

Etelä-Pohjanmaalla yhteistyö julkisen sektorin, koulutustoimijoiden ja elinkeinoelämän kesken on keskeinen vahvuustekijä. Yrityskeskittymillä on kiinteät yhteydet alueen korkeakoulutoimijoihin muun muassa professuurien rahoituksen ja ekosysteemeillä TKI-toiminnan kautta.

Etelä-Pohjanmaan työllisyysaste on lukeutunut maan korkeimpiin jo useita vuosia. Työllisyysaste oli työssäkäyntitilaston mukaan Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2023 Manner-Suomen toiseksi korkein (75,2 %). Työttömyysaste oli heinäkuussa 2025 maan toiseksi matalin (8,7 %) ja työllisyysaste oli toukokuussa maan kolmanneksi paras 77,6 % (Tilastokeskuksen kokeellinen tilasto). Viime vuosien aikana työllisyys on heikentynyt ja työttömyys on kasvanut erityisesti Suupohjassa ja Kuusiokuntien seuduilla.

Maakunnassa osaajia tarvitaan kaikilla koulutusasteilla, ja työmarkkinat Etelä-Pohjanmaalla kaipaavat monipuolisuutta. Elinkeinoelämä ja teollisuus ovat vahvasti erikoistuneita, palvelusektorin osuus työpaikoista on maan matalin ja valtion työpaikkoja on vähiten (2023: 2,3 %). Kuntasektorilta eläköityvien määrä kasvaa, ja poistuma teknologiateollisuudessa on jo suurempi kuin alalle tulevien nuorten määrä.

Nykyhetken ja tulevaisuuden kannalta keskeisin rakenteellinen ongelma on, että Etelä-Pohjanmaalla on selvästi maan vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteutettuna 17–19-vuotiaiden ikäryhmään (2023: 0,67). Maakunnan alimitoitettut aloituspaikkamäärät kytkeytyvät yritysten matalaan tuottavuuteen ja ovat keskeisenä tekijänä työvoimapulan takana.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista toiseksi matalin (2023: 27,2 %). Huolestuttavaa on, että nuorten aikuisten

(25–34 v.) koulutustaso on laskenut 2010-luvun aikana. Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä yli tuhat nuorta korkeakoulutettua vähemmän kuin 2010 (2023: 6038 hlö). On kuitenkin huomioitava, että 25–34-vuotiaiden koulutustaso (2023: 30,4 %) on korkein, kun vertaillaan maakuntia, joissa ei ole omaa yliopistoa. Etelä-Pohjanmaalla valmistuneet työllistyvät ja sijoittuvat maakuntaan poikkeuksellisen hyvin, minkä ansiosta korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on pysynyt laskusta huolimatta kohtuullisena.

Pitemmällä aikavälillä työvoiman heikentynyt saatavuus tulee jatkossakin muodostamaan kasvun esteen alueen elinkeinoelämälle. Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen poikkeuksellisen vähäinen määrä suhteessa nuoriin ikäluokkiin on keskeinen tekijä, joka kärjistää maakunnan työvoimapulaa sekä heikentää alueen innovaatiokyvykkyyttä ja elinkeinoelämän tuottavuuden kasvua. Maakunnan työvoimarakenne ei kykene ilman maahanmuuton pysyvää kasvua vastaamaan alueen toimijoiden rekrytointitarpeisiin.

Kestävä ympäristö ja monimuotoinen luonto

Etelä-Pohjanmaan asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat maakunnista korkeimmat (ennakkotieto 2023: 10,3 tCO₂e/asukas). Kokonaispäästöt ovat laskeneet vuosien 2005–2023 välillä yli 23 %. Ruoka-alan osuus BKT:sta on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista suurin, ja maatalouden ja elintarviketeollisuuden yhteenlaskettu osuus alueen kokonaistuotannosta on 21 %. Etelä-Pohjanmaalla asuu n. 3,4 % Suomen väestöstä, mutta maakunnassa tuotetaan merkittävä määrä Suomen ruoasta (esimerkiksi 36 % broilerista, 14 % viljasta ja 22 % perunasta). Etelä-Pohjanmaan maatalojen myyntitulot olivat vuonna 2024 lähes 1 mrd. euroa, joka on n. 13 % koko maan maatalouden tuloista.

Etelä-Pohjanmaalla turvemaiden päästöjen vähentäminen on keskeistä, koska turvemaiden osuus maakunnan maatalousmaa-alasta on n. 19 % (turvepeltoja maakunnista 2. eniten). Erityisesti maatalous on haavoittuvainen ilmastonmuutoksen vaikutuksille ja yhä enemmän varauduttava mm. pitkiin helle- ja kuivuusjaksoihin.

Etelä-Pohjanmaalla on käynnissä voimakas energijärjestelmän muutos. Tuuli-voimantuotanto on kasvanut voimakkaasti. Sähköntuotanto on kasvanut vuodesta 2013 lähes nelinkertaiseksi ja maakunnassa tuotetaan 11,7 % (2023) koko maan tuulivoimasta. Kasvu tulee jatkumaan edelleen tulevina vuosina. Kasvavalla sähkön- ja bioenergiatuotannolla on huomattava aluetaloudellinen potentiaali.

Maakunnan luonnon monimuotoisuutta heikentävät elinympäristöjen laadullinen heikkeneminen ja väheneminen voimakkaan maankäytön myötä. Maakunnan metsämaiden kankaista puuntuotannon ulkopuolella on vain 1,7 % ja lahoppuun määrä on alle puolet Etelä-Suomen keskiarvosta. Valtaosa maakunnassa esiintyvistä suoluontotyypeistä on uhanalaisia, ja suojelualueita on vähän.

Etelä-Pohjanmaan pintavesien tilan parantaminen vaatii toimia, sillä alueen järvet ja joet ovat tyydyttävässä tai välttävissä kunnossa. Tulvasuojelun edistämisen merkitys korostuu syys- ja talvitulvien lisääntyessä ilmastomuutoksen myötä. Valtion vesistörakenteilla on erityinen merkitys maakunnassa tulvasuojelun kannalta.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenneyhteydet

Etelä-Pohjanmaa on Suomen maaseutuvaltaisimman maakunta, väestöstä 44,2 % asuu ydinmaaseudulla (ks. liite 2). Maakunnassa asutus on keskimääräistä hajautuneempaa ja taajama-aste (74 %) on maan keskiarvoa (86 %) selkeästi alhaisempi. Väestö jakautuu eri puolille maakuntaa varsin tasaisesti, mutta asutus on keskittynyt yhä enemmän taajamiin ja etenkin maakuntakeskus Seinäjoelle (n. 34 % väestöstä). Väestön väheneminen ja keskittyminen heikentää reuna-alueiden elinolosuhteita, ja maakuntakeskuksessa puolestaan investointipaineet ovat suuret. Taajama-alueet ovat laajentuneet ja hajautuneet, mikä tekee esimerkiksi liikenteen palveluiden toteuttamisesta kallista ja tehotonta. Muulla alueella toimivan joukkoliikenteen järjestämisen kannalta haasteena on erityisesti väestöpohjan kapeus. Liikenteen päästöt (ennakkotieto 2023: 386,4 ktCO₂e) muodostavat noin 19 % Etelä-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöistä.

Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden rungon muodostavat TEN-T-ydinverkkoon ja Pohjanmeri-Itämeri-ydinkäytävään kuuluva päärata, kehityskäytävälle Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava sijoittuvat valtatie 3 ja 19 sekä kantatie 67. Huomattava osa liikenteestä on poikittaisliikennettä valtateilla 18 ja 16. Etelä-Pohjanmaa on tärkeä pitkämatkaisen liikenteen kauttakulkureitti, erityisesti vt3/vt19 etelä-pohjoissuunnassa. Tiesuoksille on leimallista, että liikenteessä sekoittuvat alueellinen liikenne pitkämatkainen raskas liikenne ja maatalouteen liittyvä hidas liikenne.

Liikkuminen perustuu Etelä-Pohjanmaalla henkilöauton käyttöön. Maanteiden liikennesuoritteiden osuus on noin 4,6 % koko maan suoritteista. Henkilöautoilun osuus päivittäisistä matkoista on maakuntatasolla 77 %, pyöräilyn 8 %, jalankulun 11 % ja joukkoliikenteen 3 % (HLT 2021). Yli 70 % työpaikoista on sijoittunut Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava-kehityskäytävälle. Maakunnassa on vakava huoli alemman asteen tieverkon kunnossapidosta ja yksityistieverkon kunnosta. Huonokuntoisten maanteiden määrä on alueella jo noin 1190 kilometriä (2024), 14 % koko alueen maantieverkosta. Tiestön korjausvelkakohteeksi on merkitty noin 690 km maanteitä. Huonokuntoisten siltojen määrä on lisääntynyt ELY-keskuksen alueella (2015: 59 kpl, 2023: 81 kpl). Etelä-Pohjanmaalla merkittäviä yksityisteitä on n. 15 000 kilometriä, joista huonokuntoisia on n. 3 700 kilometriä. Lisäksi huonossa tai erittäin huonossa kunnossa olevia siltoja yksityistieverkolla on 130 kappaletta.

Etelä-Pohjanmaalla vakavasti loukkaantuneiden määrä suhteessa asukaslukuun oli vuosina 2017–2022 selvästi maan korkein ollen kuitenkin laskeva.

Maakuntien välillä on merkittävät erot laadukkaissa viestintäyhteyksissä. Kysymys on merkittävä erityisesti maaseutualueiden elinvoiman kannalta, sillä heikot yhteydet ja kuuluvuudet vaikeuttavat työskentelyä pelloilla, metsissä, tuotantorakennuksissa kuin kotonakin. Kiinteiden verkkojen tilanne Etelä-Pohjanmaalla on parantunut ja 1000 Mbit/s laajakaistan saatavuus on 67 % (maan 8. korkein). Saatavuudessa on kuitenkin yhä alueellisia ja paikallisia puutteita. Langattomien verkkojen kattavuudessa on ilmennyt lisääntyneitä puutteita 3G-verkon purkamisen myötä. Junakuuluvuuksissa on edelleen puutteita pääradallakin erityisesti Seinäjoen ja Parkanon välisellä rataosalla.

2.3 Etelä-Pohjanmaan tulevaisuustyö ja vaihtoehtoiset skenaariot 2050

Etelä-Pohjanmaan liitto laati maakuntastrategiaa varten kolme vaihtoehtoista skenaariota tulevaisuuden toimintaympäristöstä ja niihin johtavista kehityskuluista.

Vuoteen 2050 ulottuvien skenaarioiden tavoitteena oli hahmottaa nykyisen toimintaympäristön riskejä, edistää varautumista tulevaisuuteen sekä tuoda näkökulmia strategiatyöhön ja yhteiskunnalliseen keskusteluun maakunnan tulevaisuudesta. Pyrkimyksenä ei ollut ennustaa tulevaisuutta vaan luoda näkymiä siitä, mitä tulevana vuosikymmeniä voisi tapahtua ja haastaa maakunnan asukkaiden ajattelua ja avartaa mielikuvitusta.

Viime vuosina kansainvälisessä toimintaympäristössä on tapahtunut suuria muutoksia. Kansainväliset arvoketjut ovat muuttuneet, turvallisuuspolitiikka on mullistunut ja teknologian kehitys kiihtynyt. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja kestävyystavoitteiden saavuttaminen tulevat näkymään entistä enemmän.

Toisaalta Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristössä on tunnistettu hyvin hitaasti muuttuvia tekijöitä muun muassa väestönkehityksessä ja elinkeinojen uudistumisessa. Tutut haasteet pysyvät, mutta maakunnan toimijoiden on kyettävä reagoimaan muuttuneeseen toimintaympäristöön ja tartuttava uusiin avautuviin mahdollisuuksiin.

Skenaarioiden tarkoitus on toimia ajattelun tukena ja niiden kautta on mahdollista hahmottaa johdonmukaisesti erilaisia mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja ja parantaa sitä kautta edellytyksiä tulkita nykyajassa näkyviä ilmiöitä ja niiden mahdollisia vaikutuksia.

Skenaariot eivät edusta Etelä-Pohjanmaan liiton näkemystä tulevaisuudesta eikä niiden oleteta toteutuvan sellaisenaan, vaan tulevaisuuden kehityskulut ovat usein yhdistelmiä eri skenaarioista.

Kuva 1. Etelä-Pohjanmaan skenaariot 2050. Kuvat: Ville Vuorenmaa: Vanha tulevaisuus, Lumisadetta, The world is not evil © Kuvasto 2024.

Skenaariot 2050

Skenaario 1. Työn ja tuotannon uusjako

Kasvavan globalisaation skenaariossa nähdään nopeaa mutta kestämatöntä talouskasvua. Yritysten ja yhteisöjen valta on lisääntynyt kansallisvaltioiden kustannuksella. Talouskasvu on globaalisti voimakasta, mutta hyödyt eivät jakaudu tasaisesti. Suomi menestyy korkean teknologiaosaamisensa ansiosta ja hyötyy kaupan esteiden purkamisesta sekä kansainvälisten konfliktien vähenemisestä. Talouskasvu kiihtyy 2030-luvun lähestyessä ja Suomen väkiluku kasvaa huomattavasti maahanmuuton ansiosta. Suomi menestyy, mutta maakunnissa nähdään kaksijakoista kehitystä. Kehityksen suunta riippuu vahvasti elinkeinoelämän uudistumiskyvystä, alueen vetovoimasta ja teknologiamurroksen hyödyntämisestä.

Skenaario 2. Säännellen uudistettu

Toisessa skenaariossa velkamäärän jatkuva kasvu, ikääntyvä yhteiskunta ja vähäinen maahanmuutto heikentävät talouskasvun edellytyksiä Suomessa. Vakaa ja suurista konflikteista pääosin vapaa kansainvälinen ympäristö ja protektionistiset markkinat määrittävät globaalia taloutta, josta hyötyvät erityisesti suurimmat taloudet. Kansainvälinen sääntely kasvaa, teknologinen kehitys hidastuu, mutta ilmastonmuutos torjutaan.

Pienten vientivetoisten ja korkeaan osaamiseen panostaneiden yhteiskuntien, kuten Suomen, kehitysmahdollisuudet ovat heikentyneet, mikä on johtanut hyvin maltilliseen talouskasvuun läpi 2030- ja 2040-lukujen. Korkean teknologian työpaikkojen määrä ja tuottavuus ovat kehittyneet hitaasti, koska tukitoimilla pyritään uudistamisen sijaan säilyttämään työpaikkoja. Merkittävästi vähentynyt maahanmuutto kärjistää työvoimapulaa.

Skenaario 3. Kilpailua ja omavaraisuutta

Tässä skenaariossa maiden talouskehityksessä ja hyvinvoinnissa on globaalisti merkittäviä eroja. Epävarmuus ja konfliktien yleistymisen vaikuttavat huomattavasti maiden talouskasvuun. Luova teknologinen kehitys kiihtyy, kaupungistuminen voimistuu ja ilmastonmuutosta torjutaan alueellisesti, mutta ratkaisut jäävät tehottomiksi.

Suomesta muodostuu 2030-luvulla huoltovarmuuden ja teollisen tuotannon keskittymä, erityisesti maatalouden ja puolustusteollisuuden parissa. Suomen väkiluku kasvaa maahanmuuton ja lisääntyneen pakolaisuuden vuoksi. Kaupungistumiskehitystä kiihdytetään kansallisesti. Talouskasvu ja lama vuorottelevat, ja ilmastonmuutoksen tuomat vaikutukset alkavat näkyä entistä enemmän 2040-luvun lähestyessä. Ilmapiiri maassa on tulehtunut epävarmuuden jatkuessa.

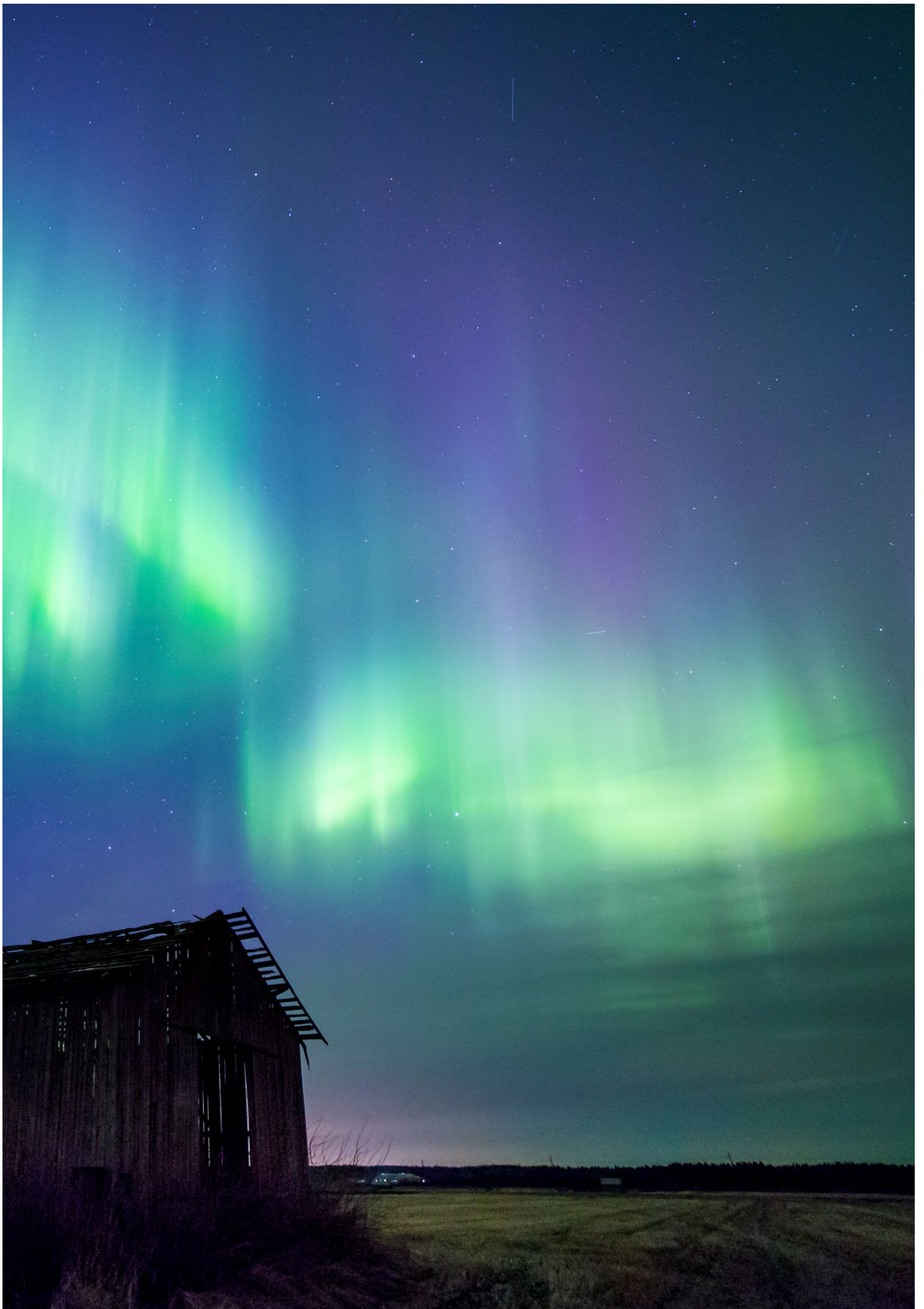
Skenaarioiden johtopäätöksiä

Skenaarioprosessissa tunnistettiin uhkia ja epävarmuuksia sekä haasteita ja mahdollisuuksia, jotka tulisi huomioida maakuntastrategian pitkän aikavälin tavoitteissa ja lyhyen aikavälin maakuntaohjelman sisällöissä. Osana prosessia laadittiin skenaarioista riippumattomia toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varautua tulevaisuuteen ja tukea maakunnan resilienssiä epävarmassa toimintaympäristössä.

Väestön ikääntymiseen valmistautuminen ja muuttoliikkeen kehitys ovat keskeisiä tekijöitä maakunnan elinvoiman kannalta kaikissa skenaarioissa. On panostettava työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton lisäämiseen, kotoutumisen ja maakunnan houkuttelevuuden lisäämiseen. Samalla on torjuttava uhkaavaa yhteiskunnallista eriarvoistumiskehitystä.

Alueen hyvästä saavutettavuudesta huolehtiminen ja huoltovarmuuden kasvattaminen erityisesti ruoan ja energiantuotannon osalta on keskeistä. Elinkeinoelämän kasvun vahvistaminen edellyttää yrittäjyysperinteen vaalimista, jalostusasteen nostamista ja investointien houkuttelemista. Maakunnan ruoantuotannossa on huomioitava kokonaiskestävyys sekä panostettava tuottavuuden kasvuun ja viennin edistämiseen.

TKI-toiminnan resurssien kasvattaminen, osaamis- ja koulutustason tason nostaminen ja kansainvälisen verkottumisen edistäminen ovat kriittisiä menestystekijöitä riippumatta toimintaympäristön kehityssuunnasta. Keskeisiksi toimenpiteiksi nousevat koulutusmahdollisuuksien lisääminen, koulutuksen saavutettavuuden turvaaminen sekä TKI-ekosysteemien vahvistaminen.

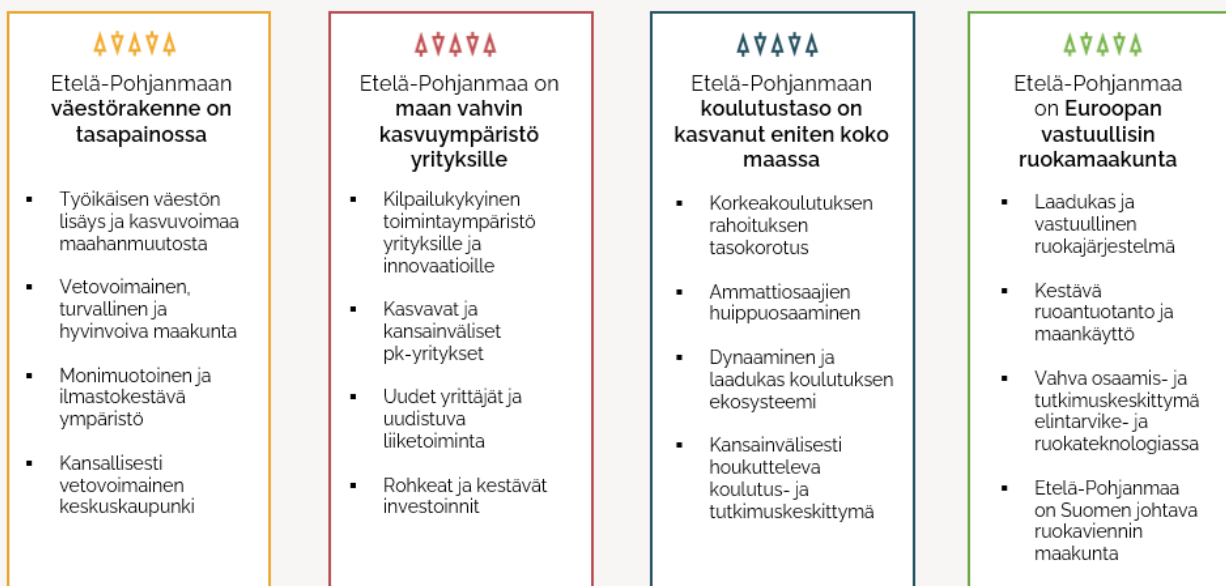

3 Etelä-Pohjanmaan strategiset tavoitteet 2050

Etelä-Pohjanmaalle on määritetty neljä pitkän aikavälin strategista tavoitetta, jotka perustuvat mahdollisimman ajantasaiseen tilannekuvaan ja osallistavaan skenaariotyöhön tulevaisuuden mahdollisista kehityskuluista. Niissä on huomioitu haasteet ja heikkoudet, joihin panostamalla voimme rakentaa kilpailuetua kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Samalla vastataan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin ja hyödynnetään sen tarjoamat mahdollisuudet.

Asetetut tavoitteet ovat kunnianhimoisia, mutta eivät mahdottomia. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää pitkäjänteistä sitoutumista ja konkreettisia toimenpiteitä sekä uskoa siihen, että toivottu tulevaisuus on mahdollista saavuttaa.

Tavoittelemme, että vuonna 2050 Etelä-Pohjanmaa on kilpailukykyinen, uudistumiskykyinen ja turvallinen maakunta, jossa on hyvä elää, viihtyä ja yrittää. Maakunta tarjoaa asukkailleen hyvän ja tasapainoisen elämän edellytykset, tukee osaamisen kasvua, luo yrityksille menestymisen mahdollisuuksia ja kantaa ruokamaakuntana vastuunsa myös eurooppalaisella tasolla.

Kuva 2. Etelä-Pohjanmaan pitkän aikavälin strategiset tavoitteet vuodelle 2050.

Etelä-Pohjanmaan visio on: **lakeutta laajempi**. Visio kiteyttää maakunnan tahtotilan rakentaa tulevaisuutta, joka perustuu laajakatseisuuteen, avoimuuteen ja rohkeuteen ylittää perinteiset rajat ajattelussa, toiminnassa ja yhteistyössä.

3.1 Etelä-Pohjanmaan väestörakenne on tasapainossa

#Maahanmuutto #Työvoima #Väestökehitys #Vetovoima

- ✓ Työikäisen väestön lisäys ja kasvuvoimaa maahanmuutosta
- ✓ Vetovoimainen, turvallinen ja hyvinvoiva maakunta
- ✓ Monimuotoinen ja ilmastokestävä ympäristö
- ✓ Kansallisesti vetovoimainen keskuskaupunki

Suomessa väestörakenteen muutos on ollut nopeaa. Ikääntyminen on kiihtynyt ja syntyneiden lasten määrä vähentynyt 2010-luvulta saakka. Etelä-Pohjanmaalla väestökehityksen tilanne on seurannut kansallisia trendejä, mistä on aiheutunut haasteita huoltosuhteelle ja työvoimamarkkinoille. Taustalla on vaikuttanut kansallisesti kaupungistumisen kiihtyminen, rakennemuutostilanteet, mielikuvat maakunnasta ja koulutuspolitiikka.

Kansainvälisessä ja kansallisessa muuttoliikkeessä tapahtuvat muutokset ovat perinteisesti tapahtuneet hitaasti. Viime vuosina on nähty nopeita ja huomattavia muutoksia muuttoliikkeen dynamiikassa (mm. maan sisäisessä muuttoliikkeessä suurten keskusten ja alueiden välillä), ja tähän on nyt mahdollisuus reagoida. Viime vuodet ovat osoittaneet, että väestötappioiden määrää voidaan vähentää ja maahanmuuton kautta on mahdollista hakea kasvuvoimaa niin pienissä kuin suurissa kunnissa.

Etelä-Pohjanmaalla työikäinen väestö on vähentynyt samanaikaisesti väestön ikääntymisen kiihtyessä ja syntyneiden lasten määrän vähentyessä. Tilannetta kärjistää heikko muuttovetovoima kansallisessa muuttoliikkeessä. Työvoiman määrän lisäämiselle on aito tarve. Etelä-Pohjanmaan työllisyyskehitys on lukeutunut maan parhaimpiin jo vuosia, ja eri puolilla maakuntaa yritykset ovat kärsineet jatkuvista rekrytointiongelmista. Poikkeuksellista on, että jopa taloustaantumassa työvoimapulasta kärsitään useilla toimialoilla.

Ikääntyminen tulee jatkumaan eikä syntyvyyden merkittävää kasvua ole odotettavissa. Väestörakenteen muutos, erityisesti nuorten ikäluokkien kohdalla, tulee olemaan huomattava ja aiheuttaa laaja-alaisia ja toisiinsa kytkeytyviä vaikutuksia maakunnan kehitykseen. Kaiken kokoisilta kunnilta edellytetään uudistumisvalmiutta sekä keskinäisen yhteistyön syventämistä, jotta muutokseen osataan sopeutua.

Maakunnan on pystyttävä vastaamaan entistä rohkeammin nuorten tulevaisuuden odotuksiin ja kiinnitettävä huomiota ulkopuolisten muuttajien tarpeisiin, jotta alueen kunnat voivat kilpailla houkuttelevana ja elinvoimaisena asuin-, opiskelu- ja työskentelypaikkana myös tulevaisuudessa. Keskeistä on maakuntakeskus Seinäjoen vetovoiman kasvattaminen kansallisesti ja kansainvälisesti.

Tavoitetila 2050

Etelä-Pohjanmaa tavoitteena on tasapainottaa ja vakiinnuttaa väestökehitys kestäväälle pohjalle ja sopeutua väestörakenteen muutoksesta väistämättä aiheutuviin muutoksiin. Keskeisin tapa vaikuttaa väestörakenteen kehitykseen on panostukset vetovoimaan, pitovoimaan sekä työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton lisäämiseen.

Maakuntaa luonnehtii elinvoimaiset maaseutukunnat sekä kansallisesti ja kansainvälisesti vetovoimainen keskuskaupunki. Väestö jakautuu jatkossakin tasaisesti eri puolille maakuntaa. Alueen kunnat menestyvät hyödyntämällä omia vahvuuksiaan ja ne tarjoavat monipuolisia asumisratkaisuja sekä turvallisen ja viihtyisän elinympäristön.

Maahanmuuton määrä on pysynyt korkealla tasolla. Työikäisen väestön määrä on saatu kasvuun, joka on ratkaisevan tärkeää maakunnan työmarkkinoiden ja elinvoiman kannalta. Maakunnassa on vetovoimaisia ja vastuullisia työpaikkoja, jotka tarjoavat mahdollisuuksia kehittymiseen sekä sitouttavat osajia pysymään alueella. Etelä-Pohjanmaa on osoittanut olevansa vetovoimainen maakunta myös kansallisesti, minkä ansiosta muuttotappiot ovat vähentyneet.

Etelä-Pohjanmaan kunnissa vahva sosiaalinen ja kulttuurinen perusta tukee hyvinvointia ja on osaltaan vaikuttanut myös syntyvyyden kasvuun. Maakunnan tulevaisuuden perustana ovat hyvinvoivat asukkaat ja luottamukseen perustuva, tasa-arvoinen yhteiskunta. Jokaisella on yhtäläinen mahdollisuus toteuttaa itseään. Arjen aktiivisuus, osallisuus ja yhteisöllisyys pitävät maakunnan elävänä ja liikkeessä.

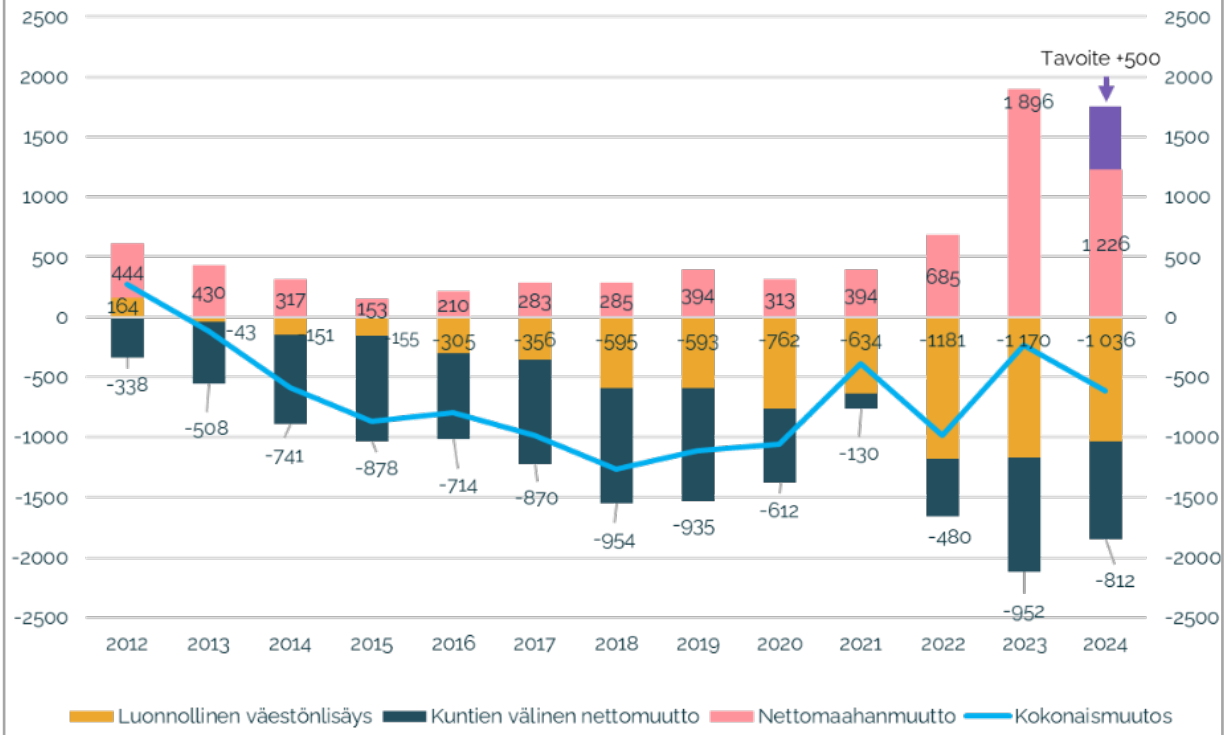
Luonnon monimuotoisuus ja kestävä ympäristö muodostavat elinvoimaisen maakunnan perustan ja tarjoavat elintärkeitä ekosysteemipalveluita kaikille yhteiskunnan sektoreille. Maakunta tunnetaan vaikuttavista toimista vihreässä siirtymässä ja ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä. Pitkäjänteinen ympäristötyö on palauttanut metsien, soiden ja vesistöjen elinvoiman, ja luontokadon suunta on kääntynyt. Luonto näkyy ja tuntuu arjessa – se heijastuu hyvinvointina, viihtyisyytenä ja yhteytenä ympäristöön.

Etelä-Pohjanmaan väkiluku on vuonna 2025 noin 190 000 asukasta, joka on säilynyt samalla tasolla vuoteen 2050 asti. Tämä on edellyttänyt merkittäviä muutoksia väestökehityksen eri osa-alueilla, sillä vuoden 2024 väestöennusteen mukaan maakunnan asukasmäärä olisi laskemassa yli 11 000 hengellä vuoteen 2045 mennessä. Väestötavoite on ollut mahdollista saavuttaa, kun syntyvyys on säilynyt vuoden 2024 tasolla ja kokonaisnettomuutto on kasvanut vuositasolla noin 500 henkilöllä maahanmuuton kautta ja maan sisäisten muuttotappioiden pienentymisen myötä.

Väestötavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- Jos muuttotappiot pysyvät Etelä-Pohjanmaalla vuoden 2024 tasolla, nettomaahanmuuton määrän on vuositasolla kasvettava 500 henkilöllä.
- Jos nettomaahanmuutto pysyy vuoden 2024 tasolla, maan sisäisten muuttotappioiden on vähennyttävä 500 henkilöllä vuodessa.

Etelä-Pohjanmaan väestökehitys osatekijöittäin 2012-2024 (+500 tavoite)

Vahvuudet, joita halutaan vaalia

- ✓ Turvallinen ympäristö, vahva yhteisöllisyys, ja monipuoliset asumisen mahdollisuudet maaseudulla, kuntakeskuksissa ja keskuskaupungissa.
- ✓ Monikeskuksinen aluerakenne, elinkeinon keskittymät eri puolilla maakuntaa ja elinvoimainen maaseutu.
- ✓ Toimivat ja dynaamiset työmarkkinat.
- ✓ Etelä-Pohjanmaan vahvuutena on hyvä saavutettavuus ja raideliikenteen solmukohta.

Heikkoudet, joiden on muututtava

- Muuttovetovoima maakunnan ulkopuolelta on heikko, johon vaikuttaa mm. kapea-alainen työpaikkarakenne, mielikuvat alueesta, elämysellisten palvelujen saatavuus.
- Maakunnan asenteiden on muututtava avoimemmiksi ja erilaisuutta suvaitsevammaksi.
- Etelä-Pohjanmaan kansainvälisten opiskelijoiden koulutus- ja uramahdollisuuksien parantaminen on kriittisen tärkeää kotoutumisen ja muuttovetovoiman näkökulmista.
- Vuokra-asuntojen tarjontaa on parannettava.

3.2 Etelä-Pohjanmaa on maan vahvin kasvuympäristö yrityksille

#Yrittäjät #Kasvu #Luovuus #Työllisyys

- ✓ Kilpailukykyinen toimintaympäristö yrityksille ja innovaatioille
- ✓ Kasvat ja kansainväliset pk-yritykset
- ✓ Uudet yrittäjät ja uudistuva liiketoiminta
- ✓ Rohkeat ja kestävät investoinnit

Viime vuosikymmenien aikana Suomi on jäänyt jälkeen muuta Eurooppaa talouskasvussa ja tuottavuuden kehityksessä. Talouden ja tuottavuuden kasvu on kytkeytynyt tiiviisti teknologiseen kehitykseen, uusien yritysten syntymiseen sekä korkeaan osaamiseen ja innovaatioiden hyödyntämiseen, joihin on Etelä-Pohjamaalla jatkossa panostettava huomattavasti enemmän.

Tekoällyn kiihtyvä kehitys voi muuttaa yhteiskuntaa ja elinkeinotoimintaa laajasti. Tekoällyn nopea kehitys tuo mukanaan merkittäviä riskejä ja eettisiä haasteita, mutta samaan aikaan se mahdollistaa voimakkaan tehokkuuden ja tuottavuuden kehityksen. Uusia kasvumahdollisuuksia ilmenee laajasti eri teollisuuden eri sektoreilla, terveys- ja finanssialoilla sekä palvelusektorilla. Keskeistä on, että varmistetaan riittävä osaaminen tekoällyn vastuulliseen hyödyntämiseen.

Etelä-Pohjanmaan haasteena on, että maakunnan talous keskittyy paljolti yhä kotimarkkinoille ja matalan arvonlisän tuotteiden tuotantoon, mistä osoituksena on muuta maata vähäisemmäksi jäänyt bruttokansantuote ja työn tuottavuus. Yrittäjien ikääntyminen on maakunnassa kiihtynyt, ja omistajanvaihdosten onnistuminen korostuu entistä enemmän. Maakuntakeskuksen ulkopuolella tarvitaan uusia kasvuyrittäjiä ja tukea olemassa olevan yritystoiminnan jatkuvuuteen, kasvamiseen ja jalostumiseen. Maakunnassa perustetaan vuosittain noin tuhat yritystä, mikä on väestöön ja yrityskantaan nähden liian vähän. Elinkeinorakenteessa palvelusektorin ja osaamisintensiivisten alojen yritysten osuus on jäänyt muita maakuntia alhaisemmaksi.

Haasteista huolimatta Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenteessa on huomattava kasvupotentiaali. Maakunnassa on maan eniten yrittäjiä ja teollisuuden toimipaikkoja suhteessa väkilukuun ja alueen kunnat tunnetaan yrittäjämönänteisyydestään. Vahvuuksia ovat tasapainoinen elinkeinorakenne ja eri puolilla maakuntaa sijaitsevat teollisuus- ja työpaikkakeskittymät. Alueella on myös merkittävää puolustusteollisuuden tuotteiden valmistusta ja kasvupotentiaalia kaksikäyttötutteen parissa.

Viime vuosina on nähty, että Etelä-Pohjanmaa on toteuttanut käänteentekeväen energiamurroksen fossiilisista energiantuotantolähteistä kohti uusiutuvaa energiantuotantojärjestelmää. Maakunta on yksi suurimpia puhtaan energiatuotannon alueita Suomessa. Etelä-Pohjanmaan rooli energiamurroksen edistämässä on aktiivinen myös tulevaisuudessa, jolloin käyttövoima- ja energiantuotantomuotojen valikoima edelleen monipuolistuu ja esimerkiksi biokaasun tuotanto ja jalostus lisääntyy.

Vetytalous tarjoaa myös Etelä-Pohjanmaalle kasvu- ja investointimahdollisuuksia. On panostettava pitkäjänteisesti kansainvälisten suurinvestointien houkuttelemiseen ja valmiiden sijaintipaikkojen tarjoamiseen uusille toimijoille.

Etelä-Pohjanmaan sijainti on keskeinen Suomen merkittävimpien raide- ja väyläyhteyksien varrella. Suomen päärata kulkee maakunnan halki, ja maakuntakeskus Seinäjoki on solmupiste viiden eri suunnan raideyhteyksille. Keskeinen sijainti on mahdollistanut Seinäjoelle vahvan logistiikkakeskittymän muodostumisen, jonka tuleva kehittämispotentiaali liittyy erityisesti raidelogistiikkaan ja liikenteen puhtaisiin käyttövoimiin. Pääväylien ohella tiheä alempi asteinen tieverkko turvaa myös maaseutualueiden saavutettavuuden, mutta tiestön heikko kunto ja rahoituksen puute aiheuttaa kasvavia haasteita.

Tavoitetila 2050

Vuoteen 2050 mennessä Etelä-Pohjanmaasta on rakentunut maan vahvin ja vetovoimaisin kasvuympäristö yrityksille. Maakunta on noussut johtavaksi kasvualueeksi yrityskentän uudistumisen, startup- ja kasvuyrittäjyyden vahvistumisen sekä puolustusalaan kytkeytyvien toimialojen kehityksen myötä.

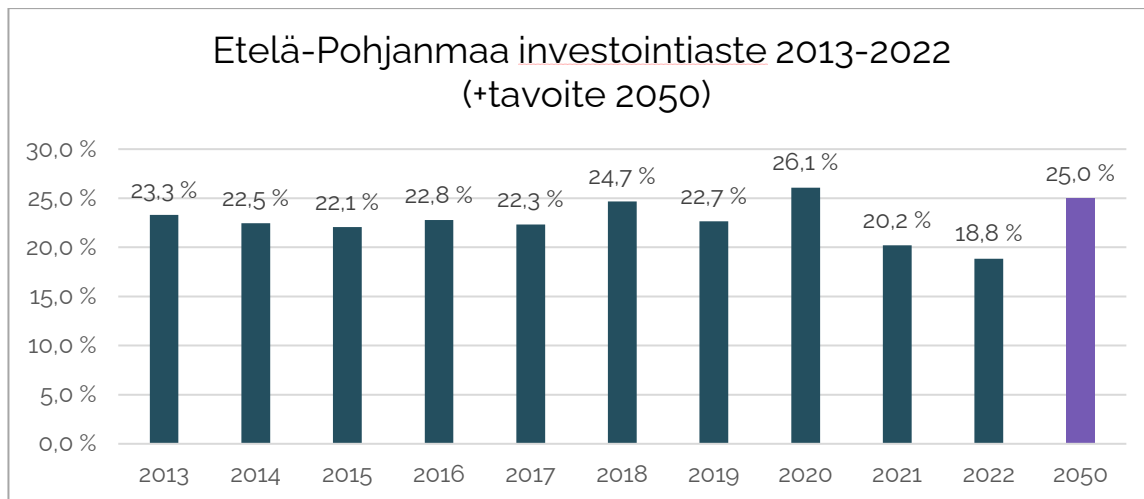
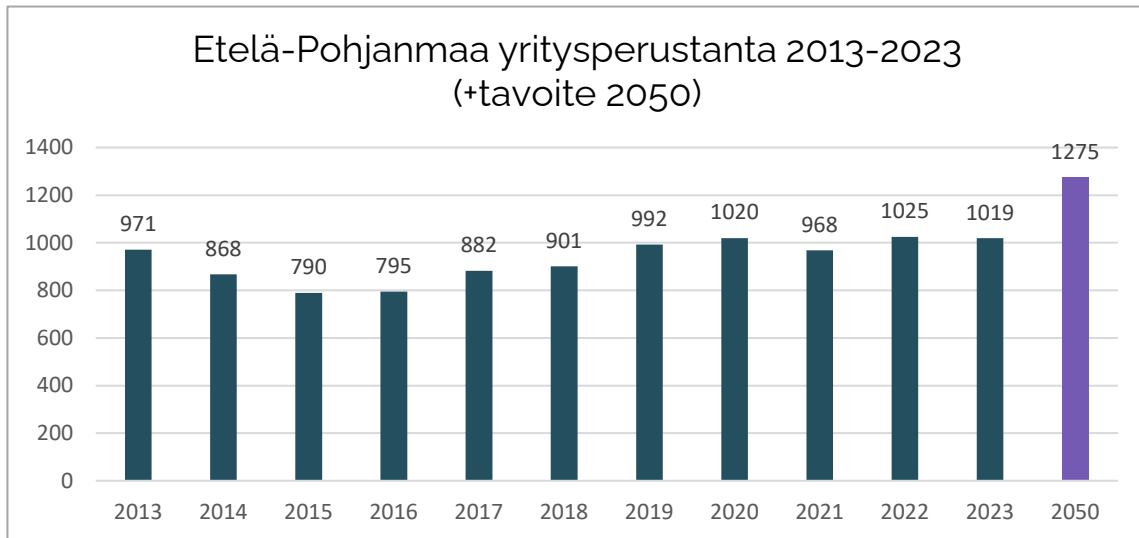
Uutta liiketoimintaa haetaan ulkomailta, tuotekehitykseen ja TKI-toimintaan on panostettu, jonka myötä yritysten asema on parantunut kansainvälisissä arvoketjuissa. Alueella on luotu saumaton palvelukonsepti tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalle, koulutukselle sekä yritysten alueelle sijoittumiselle. Elinkeinoelämän kilpailukyky rakentuu kyvystä sopeutua muutoksiin, ottaa käyttöön uusia ratkaisuja sekä hyödyntää digitaalisuuden ja teknologian tarjoamat mahdollisuudet.

Vakaan ja kilpailukykyisen toimintaympäristön rakentaminen sekä osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen ovat kriittisiä tekijöitä yritysten liiketoiminnan kehitykselle sekä myös vetovoimatekijöitä alueelle sijoittumista pohtiville yrityksille.

Liikenneyhteyksien ja logistiikkainfrastruktuurin kehittämiseen on panostettu, mikä on luonut edellytyksiä teollisuuden uusille kasvumahdollisuuksille. Etelä-Pohjanmaasta on muodostunut erityisen houkutteleva ympäristö sellaisille investoinneille, jotka hyötyvät paikallisesta puhtaan energian tuotannosta ja varastoinnista. Investointiaste on saatu kasvuun teollisuuden sijaintipaikkojen ennakoivalla kehittämisellä, puhtaan energiantuotannon kasvun ja energiantensiiviseen teollisuuteen suuntautuneiden investointien myötä.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- Investointiasteen vakiintumista 25 % bruttokansantuotteesta
- Yritysperstustannan kasvua 25 % vuoden 2024 tasosta
- Viennin määrän kolminkertaistamista 2024 tasosta.

Vahvuudet, joita halutaan vaalia

- ✓ Etelä-Pohjanmaan on yrittäjämaakunta, jossa vahvat yrittämisen ja yhteistyön perinteet.
- ✓ Maakunnassa on maan eniten teollisuuden toimipaikkoja asukasta kohti ja yritysten välille on muodostunut tiiviitä alihankintaverkostoja.
- ✓ Pk-yritykset investoivat ja ovat kiinnittyneitä alueelle.
- ✓ Heikoista suhdanteista huolimatta työllisyys pysyy korkealla tasolla ja työttömyys vähäisenä.
- ✓ Puhtaan energian tuotannon ja varastoinnin luomat mahdollisuudet

Heikkoudet, joiden on muututtava

- Yrityskannan uudistumisvauhti lukeutuu maan hitaimpien joukkoon ja heikkoutena on yksipuolinen elinkeinorakenne, jossa osaamisintensiivisten yritysten määrä on hyvin vähäinen.
- On tunnistettava katvealueet ja esteet, joiden myötä maakunnan osaamisintensiivisten ja luovien alojen yrittäjyys on jäänyt muita maakuntia matalammalle tasolle.
- Viennin määrä on vähäistä, joka on yhteydessä alueen matalaan arvonlisään ja heikkoon tuottavuuteen.
- Muita maakuntia matalampi TKI-toiminnan kokonaisvolyymi.
- Puhtaan sähköintensiivisen teollisuuden investoinnit vastaamaan suurta sähköntuotantoa.

3.3 Etelä-Pohjanmaalla koulutustaso on kasvanut eniten koko maassa

#Korkeakoulutus #TKI #Osaaminen #Työpaikat

- ✓ Korkeakoulutuksen rahoituksen tasokorotus
- ✓ Ammattiosaajien huippuosaaminen
- ✓ Dynaaminen ja laadukas koulutuksen ekosysteemi
- ✓ Kansainvälisesti houkutteleva koulutus- ja tutkimuskeskittymä

Suomen koulutustaso on pitkään ollut yksi maailman korkeimmista, mikä on luonut vankan pohjan yhteiskunnan kehitykselle ja kilpailukyvyille. Viime vuosina koulutustason kasvu on ollut hidasta ja maan sisäinen eriytyminen on kasvanut. Koulutustason alueelliset erot ovat Suomessa kiihtyneet 2010-luvulta lähtien, ja 1970-luvulla syntyneet ovat jääneet korkeimmin koulutetuksi sukupolveksi.

Työn murros kiihtyy, osaamisvaatimukset kasvavat ja uusia ammatteja syntyy. Kasvavana uhkana on osaamisen eriarvoistumiskehitys. Koulutustason periytyvyys on lisääntynyt ja sosioekonomisten tekijöiden merkitys opintoihin hakeutumisessa on kasvanut. On pyrittävä tarjoamaan yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen hakeutumiseen toiselta asteelta aina ylempään korkeakoulututkintoon saakka.

Etelä-Pohjanmaa sijoittuu koulutustasollaan maakuntien häntäpäähän, Tilannetta vaikeuttaa korkeakoulutuksen aloituspaikkojen alimitoitus, joka osaltaan vähentää työvoiman tarjontaa, pahentaa yritysten rekrytointihaasteita ja lisää muuttotappiota. Etelä-Pohjanmaa on maan heikoimmalla tasolla korkeakoulupaikkojen määrässä suhteessa nuorten ikäluokkiin. Takamatkan kurominen suhteessa muihin maakuntiin edellyttäisi lisäinvestointeja yliopisto- ja ammattikorkeakoulutason koulutusresursseihin erityisesti valtion tasolta.

Vaikka maakunnan koulutustaso on valtakunnallisesti alhainen, Etelä-Pohjanmaalla syntyneet suorittavat Suomessa toiseksi eniten korkeakoulututkintoja. Tämä osoittaa, että alueella huomattava osa maakunnan osaamispotentiaalista valuu maakunnan ulkopuolelle.

Maakunnassa on erinomaiset edellytykset TKI-toiminnan kasvulle, mutta se edellyttää korkeakoulutettujen osaajien määrän kasvattamista sekä entistä vahvempaa kansainvälistä yhteistyötä. Julkisen TKI-rahoituksen vipuvaikutus voidaan saada maakunnassa merkittäväksi, sillä rahoitusta ei ole hyödynnetty täysimääräisesti.

Erityisenä vahvuutena maakunnassa on kattava toisen asteen oppilaitosverkosto, dynaaminen Seinäjoen ammattikorkeakoulu, yliopistotoimijat Seinäjoen yliopistokeskuksessa sekä ainutlaatuinen yhteistyö alueen oppilaitosten ja yritysten välillä. Muutoksiin sopeutuminen edellyttää, että osaamis- ja sivistysperustasta pidetään

huolta ja Suomessa saadaan kaikkien kyvykkyys ja osaaminen käyttöön. Ammatillisten osaajien parissa osaamisvaatimukset kasvavat kiihtyvästi, ja tähän on kyettävä jatkossakin vastaamaan työelämän vaatimukset täyttävällä korkealaatuisella koulutuksella.

Tavoitetila 2050

Vuoteen 2050 mennessä Etelä-Pohjanmaa on noussut kansalliseksi suunnannäyttäjäksi koulutustason kasvattamisessa osoittaen, kuinka matalan koulutustason maakunta voi nostaa koko Suomen koulutustasoa ja vahvistaa niin paikallista kuin kansallista osaamis pohjaa. Maakunta toimii esimerkkinä, miten systemaattiset panostukset koulutukseen ja tutkimukseen voivat vauhdittaa talouskasvua, edistää innovaatioita ja varmistaa työvoiman saatavuutta muuttuvassa työelämässä. Alueen toisen asteen oppilaitoksista valmistuu huipputaajia työelämän tarpeisiin ja valmistuneilla on selkeä väylä korkeakoulutukseen.

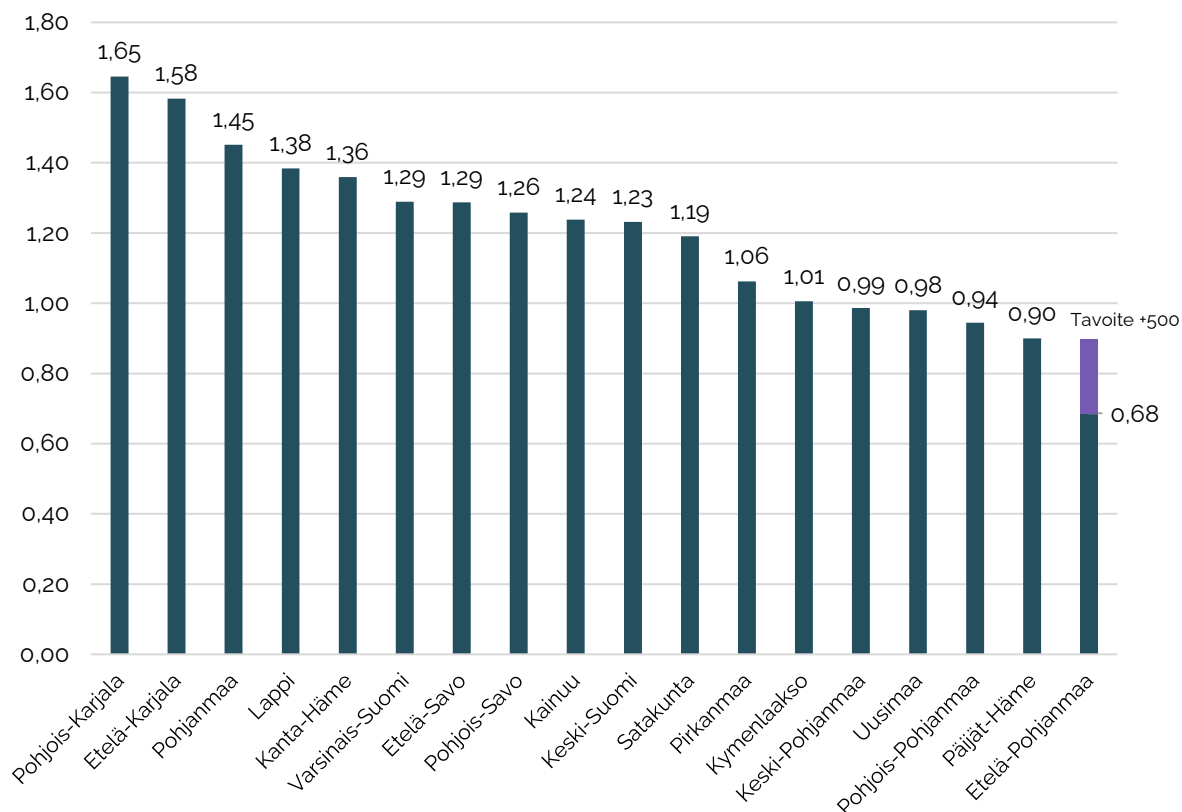
Etelä-Pohjanmaalla on saavutettu pysyvä lisäys korkeakoulutuksen rahoitukseen, joka kohdentuu aloituspaikkoihin ja maisteritutkintoihin. Seinäjoen ammattikorkeakoulun aloituspaikkojen kasvun ja yliopistokeskuksen tutkinto-ohjelmien lisäyksen myötä on kyetty tehokkaasti vastaamaan elinkeinoelämän työvoimatarpeisiin, sekä alueellinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus koulutuksen saavutettavuudessa on parantunut. Uudet teknologiat, kuten tekoäly, tukevat oppimisen uudistumista ja koulutuksen kehittämistä kaikilla koulutusasteilla.

Etelä-Pohjanmaa on kansallisesti ja kansainvälisesti houkutteleva koulutus- ja tutkimuskeskittymä, joka vetää puoleensa osajia, opiskelijoita ja tutkijoita eri puolilta maailmaa. Alue tarjoaa korkeatasoisia koulutusmahdollisuuksia sekä vahvaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI), jotka kytkeytyvät tiiviisti elinkeinoelämän tarpeisiin ja tukevat maakunnan kasvua. Osaamisen kehittäminen on juurtunut osaksi alueen työkulttuuria.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- Ammattikorkeakoulutuksen aloituspaikkojen lisääminen 500 vuositasolla
- Yliopisto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen 1000 opiskelijaan
- TKI-panostusten viisinkertaistamista vuoden 2024 tasosta.

Korkeakoulutuksen aloituspaikat 2023 (1. sykli) suhteessa nuorisoikäluokkaan (17-19 v.)

Vahvuudet, joita halutaan vaalia

- ✓ Maakunnassa syntyneet suorittavat korkeakoulututkintoja toiseksi eniten muihin maakuntiin verrattuna koko Suomessa.
- ✓ Vahvuutena ammattikorkeakoulu ja Seinäjoelle sijoittuneet yliopistotoimijat.
- ✓ Saavutettava ja työelämän tarpeisiin vastaava ammatillinen oppilaitosverkosto.
- ✓ Ainutlaatuinen yhteistyö alueen oppilaitosten ja yritysten kanssa.

Heikkoudet, joiden on muututtava

- Väestöllisesti alimitoitettut aloituspaikkamäärät, vähäiset TKI-resurssit ja matala koulutustaso.
- Korkeakoulut tarvitsevat lisää rahoitusta koulutuksen laadun ylläpitämiseksi ja elinkeinoelämän tarpeet on huomioitava entistä paremmin.
- Kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvattaminen ja heidän sopeutumisensa vahvistaminen maakuntaan.

3.4 Etelä-Pohjanmaa on Euroopan vastuullisin ruokamaakunta

#Maatalous #Kokonaisturvallisuus #Vastuullisuus #Vienti

- ✓ Laadukas ja vastuullinen ruokajärjestelmä
- ✓ Kestävä ruoantuotanto ja maankäyttö
- ✓ Vahva osaamis- ja tutkimuskeskittymä elintarvike- ja ruokateknologiassa
- ✓ Etelä-Pohjanmaa on Suomen johtava ruokaviennin maakunta

Kotimainen ruoantuotanto on kansantalouden kannalta keskeinen elinkeino ja arvokas koko yhteiskunnan toimivuuden ja huoltovarmuuden kannalta. Ruoka-ala on Etelä-Pohjanmaan talouden kulmakivi ja olennainen osa myös Suomen kansallista huoltovarmuutta. Maakunnassa sijaitsee maan merkittävin ruoka-alan teollisuuden keskittymä ja maakunta on vahva alkutuotannon alue. Ruoantuotannon vahvuuksia ovat pitkät maatalousperinteet, laaja ja innovatiivinen ruokaekosysteemi, laadukas ruoka-alan koulutus, kansainväliset verkostot ja korkea ruokaturvallisuus. Etelä-Pohjanmaa on Suomen ruokamaakunta.

Ruokasektorin kehittämisen perustana on alkutuotannon arvostuksen pysyminen korkealla sekä kannattavuuden ja viennin lisääminen. Maakunnan ruokajärjestelmä tulee nähdä kasvualana, joka edistää kansallista kokonaiskestävyyttä, huoltovarmuutta ja ruokaturvaa. Joustava ja paikallinen tuotanto turvaa ravitsevan ja turvallisen ruoan saatavuuden kaikissa olosuhteissa sekä vähentää tuontiriippuvuutta.

Ruoantuotannolla on merkittävä rooli ilmastopäästöjen aiheuttajana ja samanaikaisesti ilmastonmuutoksen aiheuttamat muutokset vaikuttavat jo nyt maatalouden ja ruoka-alan toimintaedellytyksiin. Ruoka-alan tulevaisuuden varmistaminen edellyttää tuottavuuden kasvattamista, ymmärrystä maakunnan ilmastoriskeistä ja haavoittuvuuksista sekä sitoutumista alan kestävään uudistumiseen. Olennaista on kiertotalouden laajamittainen kasvu ja yritysten ekosysteemimäinen yhteistyö, joiden myötä luodaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Pärjääminen kansainvälisessä kilpailussa ja kiristyvässä sääntelyssä edellyttää ruoka-alalta entistä resurssitehokkaampia ja kestävämpiä ratkaisuja, joita Etelä-Pohjanmaalla voidaan luoda. Ilmastoviisaiden ja ympäristön kannalta kestävien toimien edellytyksenä on sosiaalisesta vastuullisuudesta huolehtiminen siten, että toimet toteutetaan oikeudenmukaisuus huomioiden ja niiden toteuttamiseen on käytettävissä riittävät tuet ja kannustimet. On tärkeää, että maatalous on kannattavaa.

Tavoitetila 2050

Etelä-Pohjanmaa on vuonna 2050 kansainvälisesti kilpailukykyinen vastuullisen ruoantuotannon mallialue, joka houkuttelee osaajia, investointeja ja kumppaneita ympäri Eurooppaa. Etelä-Pohjanmaan on Suomen johtava ruokaviennin maakunta, jonka vahvuutena on kansallisesti merkittävä osaamiskeskittymä ja vahva ruokahuollon, alkutuotannon ja huoltovarmuuden klusteri. Maakunnassa vastuullisesti tuotettu puhdas ruoka vahvistaa Suomen omavaraisuutta ja antaa maakunnalle vahvan kilpailuaseman kansainvälisillä markkinoilla.

Etelä-Pohjanmaalla ruoantuotannon vienti ja jalostusarvo on kasvanut, solumaatalous on edistynyt ja kasviproteiinien tuotanto on moninkertaistunut. Lihantuotannossa on panostettu vastuullisuuteen ja maakunnassa tuotetaan ruokaa enemmän, kannattavammin ja kestävämmiin.

Vuoteen 2050 mennessä maakunnassa on tehty johdonmukaista työtä kohti vastuullista ja kestävää tulevaisuutta. Maakunta kantaa vastuunsa kansallisen päästövähennystavoitteen saavuttamisesta. Etelä-Pohjanmaalla on vahvaa kiertotalousosaamista ja toimialan yritysten liiketoiminta on kasvanut.

Myönteistä kehitystä on kirittänyt maakunnassa tehty pitkäjänteinen työ maankäyttösektorin ja liikenteen päästöjen vähentämisessä sekä hiilensidonnan lisäämisessä. Turvemaiden päästöjä on pystytty vähentämään ruoantuotantoa vaarantamatta ja luonnon monimuotoisuuden tila on parantunut. Kiertotalouden, ympäristön tilan parantaminen ja monimuotoisuuden vahvistaminen ovat keskeisiä ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- Kasvihuonekaasupäästövähennykset 90 % vuoden 1990 tasosta
- Ruokaviennin kaksinkertaistaminen
- Ruoka-alan arvonlisän nostaminen 2 miljardiin euroon

Vahvuudet, joita halutaan vaalia	Heikkoudet, joiden on muututtava
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Etelä-Pohjanmaan ruoka- ja elintarviketeollisuuden vahva klusteri ja osaamiskeskittymä. ✓ Maatalousperinteet, toimiva ruokajärjestelmä, korkea ruokaturvallisuus sekä luonnon tarjoamat resurssit, kuten viljava maaperä ja puhdas vesi, muodostavat alueen ruokatuotannon vahvuudet. ✓ Merkittävät investoinnit ruoka- ja elintarvikealaan.	<ul style="list-style-type: none"> - Ruoantuottajien taloudellinen tilanne on haastava ja maatalouden kannattavuus on syöksynyt. - Maakunnan ruokavienti on matala, mutta potentiaali siihen on valtava. - Kilpailukyvyn kannalta kriittistä on tuottajakentän uudistumisen tukeminen, koulutusjärjestelmän kautta osaamisen vahvistaminen ja TKI-toiminnan kasvu.

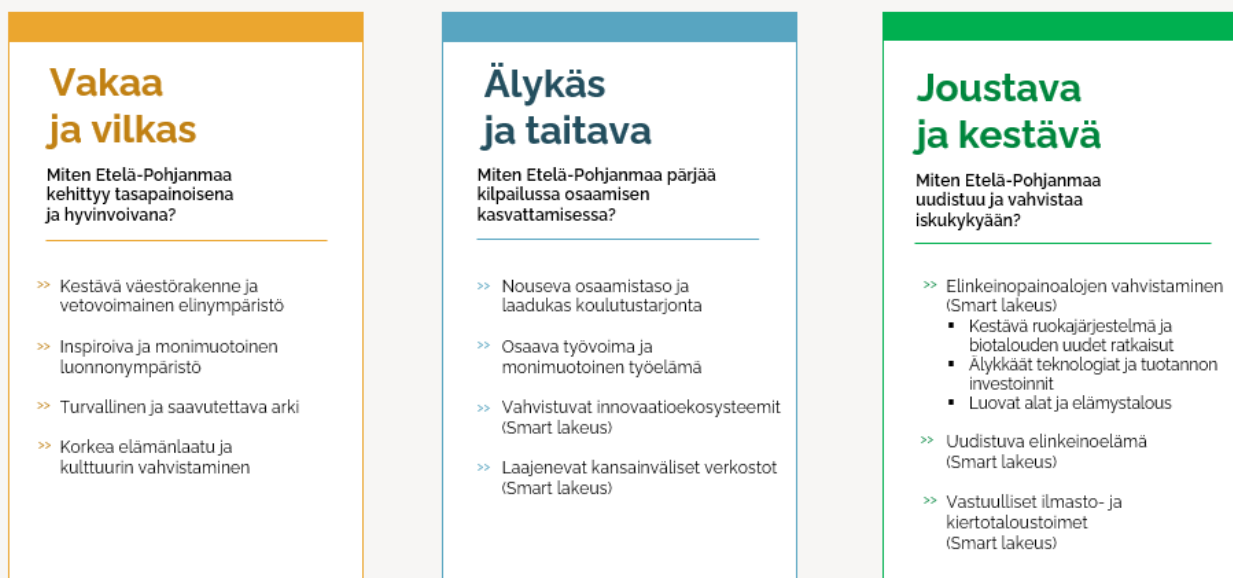

4 Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2026–2029

Maakunnan kehitykseen vaikuttavat samanaikaisesti monet globaalit, kansalliset ja paikalliset muutokset. Maakuntaohjelma suuntaa huomion niihin ilmiöihin ja teemoihin, joilla on lähivuosina suurin merkitys alueen kehitykselle ja elinvoimalle, ja jotka tukevat etenemistä kohti Etelä-Pohjanmaan pitkän aikavälin strategisia tavoitteita.

Ohjelma toimii maakunnan kehittämisen ja maakuntastrategian toimeenpanon keskeisenä työvälineenä. Se kokoaa yhteen yhteiset suuntaviivat, ohjaa resurssien kohdentamista ja vahvistaa yhteistä tahtotilaa. Sen perustana on vahva yhteistyö niin maakunnan sisällä kuin kansallisissa edunvalvontaponnisteluissa.

Etelä-Pohjanmaan ohjelmakauden 2026–2029 keskeiset tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet on koottu kolmen pääteeman alle, joita ovat **Vakaa ja vilkas**, **Älykäs ja taitava** sekä **Joustava ja kestävä**.

Kuva 3. Maakuntaohjelman 2026–2029 pääteemat sisältöineen.

Maakuntaohjelman 2026–2029 laadinnassa on huomioitu valtakunnalliset aluekehittämisen linjaukset, jotka on kirjattu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla laadittuun aluekehittämispäätökseen vuosiksi 2024–2027 (Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet). Päätöksen painopisteitä ovat:

- kestävä elinvoima ja investoinnit
- hyvinvoiva väestö ja yhteisöt
- vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto.

Maakuntaohjelma toimii myös pohjana valtionhallinnon eri ministeriöiden kanssa käytäville aluekehittämisen keskusteluille. Lisäksi ohjelma ohjaa maakunnassa tehtävää hanketoimintaa ja kehittämishankkeiden rahoituksen suuntaamista.

Älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027

Älykäs erikoistuminen tarkoittaa alueiden taloudellista erilaistumista siten, että ne keskittyvät omien vahvuus- ja kasvualojensa sekä näihin aloihin liittyvän yritys- ja innovaatiotoiminnan edistämiseen. Kyse on alueemme vahvuuksien kehittämisestä yhteistyössä muiden eurooppalaisten alueiden kanssa ja entistä määrätietoisemmasta kansainvälisten verkostojen ja rahoitusvälineiden hyödyntämisestä.

Maakunnan liitto vastaa strategisen suunnittelun osana aluetasolla myös älykkään erikoistumisen strategiasta, joka ohjaa Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa. Älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on edistää elinkeinoelämän uudistumista ja löytää tulevaisuuden vastauksia kansallisiin, eurooppalaisiin ja globaaleihin haasteisiin. Älykkään erikoistumisen strategia on laadittu maakuntastrategian kanssa samassa prosessissa ja kytketty osaksi maakuntaohjelmaa.

Älykkään erikoistumisen sisällöt on merkitty maakuntaohjelmaan tunnisteella **Smart lakeus**, ja ne pohjautuvat maakunnan elinkeino- ja innovaatiopolitiikan valintoihin. Valinnat rakentuvat yritysten vahvuusaloihin ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin, kansainvälisen tason nostamiseen sekä koulutus- ja tutkimustoiminnan kehittämiseen. Älykkään erikoistumisen tavoitteita ovat:

- Vahvistuvat innovaatioekosysteemit
- Laajenevat kansainväliset verkostot
- Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut
- Älykkään teknologiat ja tuotannon investoinnit
- Luovat alat ja elämystalous
- Uudistuva elinkeinoelämä
- Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet.

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian toimeenpanosta ja seurannasta kerrotaan lisää liitteessä 3.

Maakuntaohjelman kärjet 2026–2029

Maakuntaohjelman kokonaisuuden jäsentämiseksi ohjelmakaudelle 2026–2029 on määritetty kuusi kärkeä. Ne kokoavat yhteen ajankohtaisia ja maakunnallisesti merkittäviä kehittämisteemoja, jotka korostuvat ohjelmakauden aikana. Useat maakuntaohjelman toimenpiteet sijoittuvat samanaikaisesti useamman kärjen ja pääteeman alle. Ohjelman kärjet ovat:

1. yrityslähtöinen toimintaympäristö ja TKI-toiminta
2. ruoka-alan osaamisklusteri
3. korkeakoulutuksen tasokorotus
4. investoinnit ja teollisuuden keskittymät
5. maahanmuutto ja kotoutuminen
6. kokonaisturvallisuus.

Kärkien tarkemmat kuvaukset löytyvät maakuntaohjelman loppuosasta, sivulta 59.

4.1 Vakaa ja vilkas:

Miten Etelä-Pohjanmaa kehittyy tasapainoisena ja hyvinvoivana?

4.1.1 Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö

Etelä-Pohjanmaan identiteetti on vahva ja omaleimainen. Sen perustana ovat historia ja kulttuuri, ihmisen muovaama luonnonympäristö, arvokas maisema sekä rakennettu kulttuuriympäristö. Ulkopuolisen silmissä maakunta ei kuitenkaan aina näyttäydy houkuttelevana. Etelä-Pohjanmaan kansallinen vetovoima ja imago kaipaavat vahvistamista. Alueeseen liittyviä mielikuvia asumisesta, työskentelystä ja elämisestä on monipuolistettava ja uudistettava niin, että ne vastaavat muuttuvia odotuksia.

Maakunta kamppailee väestötappion kanssa, mikä näkyy erityisesti nuorten aikuisten poismuutossa ja työikäisen väestön vähenemisessä. Samalla monipaikkaisuus, maahanmuutto ja arjen laatu nousevat entistä tärkeämmiksi vetovoimatekijöiksi. Asutusrakenne on keskimääräistä hajanaisempi, mutta Seinäjoen kaupunkiseudulla väestönkasvu on ollut voimakasta. Koko maakunnan elinvoimaa on vahvistettava.

Erytyisesti maakunnan nuorille aikuisille tärkeitä pitovoimatekijöitä ovat avarakatseinen ilmapiiri, kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus, saavutettavat palvelut ja toimiva liikenneverkko.

Toimenpiteet

Vahvistetaan maakunnan houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä nykyisten ja uusien asukkaiden sekä paluumuuttajien silmissä

- Kehitetään maakuntaa tasapuolisesti kunkin seudun vahvuudet ja omaleimaisuus huomioiden.
- Rakennetaan nykyaikaista, tunnistettavaa ja vetovoimatekijöihin nojaavaa mielikuvaa maakunnasta.
- Vahvistetaan kuntien markkinointiviestinnän osaamista ja verkostoyhteistyötä maakunnan vetovoimaisuuden parantamiseksi. Luodaan kannustimia ja kampanjoita, jotka tukevat paluumuuttoa.
- Toivotetaan maakuntaan tervetulleiksi kaikki ihmiset ja perheet monimuotoisuutta arvostaen.
- Vahvistetaan maakunnan yhteisöllistä ja myönteistä ilmapiiriä sekä tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja avarakatseisuutta.
- Parannetaan laadukkaan vapaa-ajan tekemisen tarjontaa ja saatavuutta.
- Hyödynnetään kulttuuriympäristöt ja luontoalueet asumisen lumovoimatekijöinä.
- Panostetaan matkailuun, kulttuuriin ja taiteeseen veto-, pito- ja lumovoimatekijöinä.

Mahdollistetaan sujuva arki, opiskelu ja työnteko eri puolilla maakuntaa

- Etsitään toimivia ratkaisuja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen.
- Luodaan toimiva ympäristö kaikenkokoisille ja -muotoisille perheille.
- Vahvistetaan maakunnan lapsi- ja perhemyönteistä ilmapiiriä. Luodaan edellytyksiä perheen perustamiselle.
- Rakennetaan ylisukupolvisia yhteyksiä ja ehkäistään eri ikäryhmien syrjäytymistä.
- Arvioidaan päätösten vaikutuksia eri-ikäisiin ja erilaisissa elämäntilanteissa eläviin asukkaisiin.
- Luodaan puitteet ja vahvistetaan edellytyksiä paikasta riippumattomalle työnteolle ja opiskelulle.
- Kehitetään nuorten opiskelumahdollisuuksia lähellä kotia.
- Huolehditaan, että palvelut tavoittavat kaikki asukkaat yhdenvertaisesti.
- Tuetaan maahanmuuttajaperheiden arjen sujuvuutta tarjoamalla ohjausta ja palveluita esimerkiksi asumiseen, koulutukseen, varhaiskasvatukseen sekä vapaa-ajan ja yhteisöllisen toiminnan löytämiseen.

Tarjotaan monipuolisia asumisen vaihtoehtoja ja puitteet erilaisille elämäntyyleille

- Varmistetaan mahdollisuus valita asuinpaikka eri puolilta maakuntaa.
- Kehitetään kuntien ja kylien elinvoimaa panostamalla yhteisöllisyyteen, julkisten alueiden viihtyisyyteen sekä kehitetään kevyen liikenteen verkostoja.
- Hyödynnetään monipaikkaisen asumisen mahdollisuudet.
- Tunnistetaan asumisen tärkeimmät laatutekijät ja osataan vastata muuttajien asumisen tarpeisiin ja unelmiin sekä tuodaan ne esiin viestinnän ja markkinoinnin keinoin.
- Suositaan ratkaisuja, joissa toiminnan ja asumisen sijoittuminen on tasapainossa luonnon monimuotoisuuden, yhdyskuntatalouden ja kulttuuriympäristön suhteen.
- Huolehditaan lähiluonnon sekä viher- ja virkistyspalvelujen saavutettavuudesta ja niiden kytkeytymisestä seudullisiin virkistysalueisiin.
- Käytetään olemassa olevaa rakennuskantaa innovatiivisesti ja suositaan muuntojoustavaa uutta arkkitehtuuria asumisen monimuotoisuuden lisääntyessä.

4.1.2 Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö

Etelä-Pohjanmaalle luonteenomaisia piirteitä ovat jokivarsien laajat peltoalueet ja niitä ympäröivät metsä- ja suoalueet sekä latvajärvet. Jokaisenoikeudet luovat erinomaiset puitteet luonnossa liikkumiseen. Yhdessä ne tarjoavat monipuolisia virkistysmahdollisuuksia ja luontokokemuksia, jotka tukevat hyvinvointia ja viihtyvyyttä.

Maakunnassa on tarpeen lisätä yhteistyössä toimia luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi, koska luonnon tila on heikentynyt elinympäristöjen laadun heikentymisen ja vähentymisen myötä. Luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen vahvistaa kykyä sopeutua ennakoimattomiin muutoksiin.

Toimenpiteet

Parannetaan ympäristön tilaa ja pysäytetään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen

- Edistetään vesienhoitosuunnitelmassa, vesienhoidon ja pohjavesien toimenpideohjelmassa sekä tulvariskien hallintasuunnitelmissa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista, mm. seuraavin toimin:
  - o Vähennetään vesistöihin kohdistuvaa kuormitusta esimerkiksi ravinnevalumia ehkäisemällä ja vähentämällä.
  - o Ehkäistään happamista sulfaattimaista aiheutuvia haittoja huomioimalla ne kaikessa riskejä aiheuttavassa maankäytössä ja jatketaan sulfaattimaiden riskikartoituksia.
  - o Vähennetään tulvariskiä esimerkiksi valuma-alueiden vedenpidättämiskykyä parantamalla.
- Edistetään alueellisen luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista.
- Parannetaan luontotyyppien ja lajien tilaa esimerkiksi ennallistamalla heikentyneitä elinympäristöjä, tehostamalla vieraslajien torjuntaa ja kohentamalla talouskäytössä olevien alueiden tilaa.
- Varmistetaan viheralueiden riittävä määrä ja kytkeytyneisyys sekä tuetaan luonnon monimuotoisuutta myös rakennetuissa ympäristöissä.
- Huomioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet ja niiden välinen kytkeytyneisyys maankäytön suunnittelussa.
- Hyödynnetään saatavilla olevat rahoitus- ja tukitoimet vapaaehtoisen suojelun toteuttamiseksi sekä tuetaan kuntien ja muiden toimijoiden tekemää luonnon monimuotoisuustyötä.
- Tunnistetaan mahdollisuudet kompensoida luonnolle aiheutuvia haittoja.

Lisätään tietoisuutta ympäristön tilasta ja lisätään luontopohjaisia ratkaisuja

- Kannustetaan kaikkia maakunnan asukkaita arjen ympäristötekojen toteuttamiseen osana laajempaa ympäristökasvatusta.
- Vahvistetaan ymmärrystä luonnon tilasta sekä monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden merkityksestä kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja huomioidaan ne kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

- Tehostetaan vesiensuojelun toimenpiteisiin liittyvää neuvontaa maanomistajille ja toiminnanharjoittajille.
- Lisätään tietoisuutta luontopohjaisten ratkaisujen tarjoamista monista hyödyistä ja otetaan niitä käyttöön esimerkiksi rakennettujen alueiden hulevesiratkaisuissa ja maatalousalueiden vesiensuojelussa.
- Kehitetään ekologisesti kestävää luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailukohteita ja -palveluita.

Tunnistetaan ympäristön kantokyvyn merkitys osana huoltovarmuutta

- Ylläpidetään pohjavesien hyvää tilaa edistämällä suojelusuunnitelmien laatimista ja tilan seurantaan sekä ohjaamalla uudet riskitoiminnot pohjavesialueiden ulkopuolelle.
- Tunnistetaan vesihuollon arvo yhteiskunnan elintärkeänä toimintona ja varmistetaan kaikille vesihuollon asiakkaille turvallinen ja laadukas vesihuolto.
- Vahvistetaan alkutuotannon resilienssiä ja sopeutumista ilmastonmuutokseen esimerkiksi parantamalla peltojen kasvukuntoa, laatimalla valuma-alueitasoisia vesienhallinnan ratkaisuja sekä huolehtimalla metsien terveydestä ja kasvua lisäävistä toimista.
- Tunnistetaan ja huomioidaan monimuotoisen luonnon vaikutus ihmisten hyvinvointiin, ruoantuotannon huoltovarmuuteen ja maakunnan ympäristön muutoskestävyyteen.

4.1.3 Turvallinen ja saavutettava arki

Turvallinen arki on hyvinvoinnin perusta ja olennainen osa Etelä-Pohjanmaan vetovoimaa. Maakunnassa turvallisuus ilmenee paitsi vähäisenä rikollisuutena ja vakaana yhteiskuntarakenteena, myös ihmisten kokemana luottamuksena omaan elinympäristöön, palvelujen saatavuuteen ja yhteisön tukeen. Etelä-Pohjanmaa on edelleen melko hajautuneen asutusrakenteen maakunta. Myös yritystoimintaa ja siihen liittyviä keskittymiä sijaitsee maakunnan eri puolilla. Liikkumistarpeet ovat siten suuret. Maakunnan liikenteellinen asema on kaksijakoinen. Etelä-Pohjanmaa sijainti on erinomainen valtakunnallisten pääväylien varrella, mutta alemman asteista tieverkkoa uhkaa rapautuminen.

Toimenpiteet

Vahvistetaan kokonaisturvallisuutta maakunnassa

- Lisätään kuntien, hyvinvointialueen ja muiden keskeisten toimijoiden yhteistyötä alueellisen varautumisen ja kriisinkestävyysedistämiseksi.

- Edistetään kuntien, kylien ja yhteisöjen turvallisuus- ja varautumissuunnitelmien laadintaa ja toimeenpanoa.
- Vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja asukkaiden osallistumista osana paikallista kriisinkestävyyttä ja turvallisuustyötä.
- Huolehditaan kriittisen infrastruktuurin toimintavarmuudesta ja turvallisuudesta muuttuvissa olosuhteissa (ml. liikenneverkot ja tietoliikenneyhteydet).
- Parannetaan kuntien ja alueiden liikenneturvallisuutta suunnitelmien mukaisesti.
- Tunnustetaan kulttuurin perustavanlaatuinen merkitys henkisen kriisinkestävyyden luojana ja ylläpitäjänä.

Varmistetaan sujuvat ja laadukkaat liikenneyhteydet maakunnan asukkaille, elinkeinoelämälle, maakuntaan saapuvalla ja sieltä lähtevälle liikenteelle

- Edistetään suunnitelmien ja investointien toteuttamista Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.
  - o Kehitetään liikenneverkkoja ja liikenteen palveluita kehityskäytävittäin (Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava, Vaasa–Seinäjoki–Jyväskylä ja Tampere–Kurikka–Vaasa).
  - o Kehitetään päärataa osana Euroopan laajuista liikenneverkkoa (TEN-T-ydinverkkokäytävä).
  - o Turvataan alemman tieverkon toimivuus (ml. yksityinen tieverkko).
  - o Kehitetään matkaketjuja sekä parannetaan kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä.
- Vahvistetaan Seinäjoen asemaa EU:n TEN-T-verkon henkilö- ja tavaraliikenteen logistisena solmupisteenä.
  - o Kehitetään Seinäjoen lentoasemaa, investointeja sekä teknologiapilotointeja WestAvia konseptin mukaisesti.
  - o Toteutetaan Seinäjoen aseman seudun tavara- ja henkilöratapihan kehittämistä sekä asema-alueen liikennejärjestelyjä.
- Tehdään liikennejärjestelmän kehittämistyötä alueellisen liikennejärjestelmätyön lisäksi naapurimaakuntien sekä Länsi-Suomen liittojen kanssa.
- Edistetään puhtaaseen liikenteeseen siirtymistä kaikissa liikennemuodoissa. Suositaan liikenteen julkisissa hankinnoissa puhtaita käyttövoimia.
- Vahvistetaan kestävä ja saavutettavan joukkoliikenteen roolia liikkumisvaihtoehtona alueille ja käyttäjille räätälöityjen joukkoliikennetarkoitusten kautta.
- Varmistetaan raskaan liikenteen vaihtoehtoisten polttoaineiden (biokaasu, sähkö ja vety) jakeluverkon kattavuus ja mahdollistetaan tarpeisiin riittävä taukopaikkaverkon toteuttaminen.

Huolehditaan laadukkaiden palvelujen ja tietoliikenneyhteyksien saatavuudesta ja saavutettavuudesta koko maakunnassa

- Edistetään hyvinvointialueen, kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyötä laadukkaiden, asiakaslähtöisten ja kustannustehokkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisessä.
- Kehitetään uudenlaisia terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluja sekä edistetään uusia tuottamistapoja ja niiden helppoa käyttöönottoa (mm. digitaalisia palveluita ja liikkuvia palveluita).
- Huolehditaan lapsiperheiden, nuorten, aikuisten ja ikääntyvien palveluista.
- Kehitetään lähipalveluita kaupunginosissa, taajamissa ja maaseudulla.
- Tuetaan järjestöjen ja yhdistysten roolia palvelujen tuottajina ja täydentäjinä.
- Hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia ja etäyhteyksiä palvelutuotannon kehittämisessä. Edistetään digitaalista osallisuutta eri ikä- ja väestöryhmien tarpeiden huomioiden.
- Vahvistetaan alueellisesti kattavia ja saumattomia tietoliikenneyhteyksiä Etelä-Pohjanmaan tietoliikenteen kehityssuunnitelman mukaisesti.

4.1.4 Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen

Korkean elämänlaadun ja hyvinvoinnin kokemukset perustuvat muun muassa viihtyisään ympäristöön, toimiviin palveluihin sekä yhteisöllisyyteen. Kulttuuri on läsnä kaikissa näissä osa-alueissa, ja siten sillä onkin keskeinen rooli sekä elämänlaadun että hyvinvoinnin vahvistamisessa. Parhaimmillaan kulttuuri lujittaa henkistä kriisinkestävyttä ja yhteisöjen resilienssiä. Keskeisinä tekijöinä ovat myös yksilön fyysinen ja psyykinen hyvinvointi sekä koettu terveydentila. Maakunnan terveyshaasteiksi on tunnistettu esimerkiksi yksinäisyys, ylipainoisuus, muistisairaudet, heikkotasoinen ravitseminen ja arkiliikunnan vähentyminen. Nuorten keskuudessa on noussut huolta erityisesti mielenterveysongelmien yleistymisestä.

Toimenpiteet

Lisätään kansalaisvaikuttamista, osallistumista ja yhteisöllisyyttä

- Tuetaan omaehtoista paikallista kehittämistä ja vahvistetaan eri väestöryhmien osallisuutta elinympäristön kehittämisessä. Huomioidaan myös järjestäytymätön toiminta.
- Viedään nuorten esiin tuomia ajatuksia, tarpeita ja ideoita eteenpäin osaksi päätöksentekoa, kehittämistä ja toimintaa.
- Vahvistetaan kylien ja kyläyhdistysten asemaa paikallisten yhteisöjen kokoavina ja kehittämistä edistävinä toimijoina.

- Kannustetaan vapaaehtoistoimintaan ja tarjotaan uudenlaisia osallistumisen tapoja.
- Vahvistetaan järjestöjen roolia ja toimintamahdollisuuksia.
  - o Toimitaan kumppanuusperiaatteen mukaan siten, että järjestöt ovat tasapuolisina toimijoina julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla.
  - o Vahvistetaan järjestöjen osaamista ja kehitetään uusia toimintamalleja.
- Lisätään kokemuksellisuutta sekä osallisuutta taiteen ja kulttuurin keinoin.
- Edistetään lasten ja nuorten tiede- ja taidekasvatustoimintaa, jolla vahvistetaan osallisuutta, oppimisen tukemista ja kriittistä ajattelua.

Tuetaan asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä arjessa

- Vahvistetaan liikuntaa ja ravitsemusta tukevia palveluja eri ikäryhmille sekä lisätään tietoisuutta terveellisistä elintavoista arjessa.
- Korostetaan ennaltaehkäisyn merkitystä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.
- Hyödynnetään ja kehitetään alueellisia liikunta- ja hyvinvointikeskuksia osana maakunnan elinvoimaa, osaamista ja liikunnallista elämäntapaa.
- Parannetaan liikuntapaikkojen saavutettavuutta ja kannustetaan arjen aktiivisuuteen eri ikäryhmissä.
- Tuetaan nuorten hyvinvointia, elämänhallintaa ja sujuvia siirtymiä kohti koulutusta, työtä ja itsenäistä elämää.
  - o Tuetaan nuoria erilaisissa elämäntilanteissa sekä erilaisissa työhön, koulutukseen, hyvinvointiin ja arkeen liittyvissä asioissa (esimerkiksi Ohjaamo-toiminnan avulla).
  - o Tuetaan nuorten mielen hyvinvointia, torjutaan nuorisorikollisuutta ja ehkäistään syrjäytymistä vahvistamalla matalan kynnyksen tukea ja monialaista yhteistyötä.
- Tuetaan ikääntyvien toimintakyvyn säilymistä ja täysipainoisen elämän mahdollisuuksia heidän omista lähtökohdistaan.
  - o Lisätään terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaavia palveluja, monialaista kuntoutusta ja erilaisia asumisen vaihtoehtoja.
  - o Kehitetään iäkkäiden kotiin annettavia palveluja, kotihoitoa ja omaishoitoa sekä varmistetaan laadukas hoiva ja hoito.
- Hyödynnetään ja arvostetaan järjestöjen ja yhdistysten osaamista ja roolia ennaltaehkäisevän työn, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tuottajina.

Varmistetaan, että Etelä-Pohjanmaalla on lakeuden leveältä kulttuuria

- Kehitetään kulttuuria maakunnassa määrätietoisesti Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategian mukaisesti.
- Tuetaan kulttuurin alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta.
- Vahvistetaan kulttuuritarjonnan monimuotoisuutta.

- Huomioidaan kulttuuripalveluissa yhä paremmin erilaiset kohderyhmät ja varmistetaan osallisuuden toteutuminen taustasta riippumatta.
- Huolehditaan laadukkaan kulttuurikasvatuksen edellytyksistä.
- Tuetaan kulttuurihyvinvointia vahvistavia toimenpiteitä.
- Edistetään kulttuurin kansainvälistymistä: vahvistetaan rakenteita, liikkuvuutta ja myönteistä suhtautumista kansainväliseen toimintaan yleisesti.
- Vaalitaan eteläpohjalaista kulttuuriperintöä ja kehitetään siihen pohjautuvia innovaatioita.
- Edistetään kulttuurin, taiteen ja kaikkien luovan alan tekijöiden työskentelymahdollisuuksia.

4.2 Älykäs ja taitava:

Miten Etelä-Pohjanmaa pärjää
kilpailussa osaamisen kasvattamisessa?

4.2.1 Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta

Teknologian kiihtyvä kehitys ja muuttuva työelämä kasvattavat osaamisvaatimuksia, mikä korostaa laadukkaan ja dynaamisen koulutustarjonnan merkitystä. Osaamisesta on muodostumassa keskeisin tuotantotekijä. Koulutus- ja osaamistason nostaminen kaikilla koulutusasteilla vahvistaa alueen vetovoimaa ja elinkeinoelämän kilpailukykyä. Pienentyvät ikäluokat haastavat toisen asteen koulutuksen kehitystä ja oppilaitosverkoston saavutettavuutta.

Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden kannalta osaamistason nosto on ratkaisevassa asemassa. Se edellyttää määrätietoisia toimia oppilaitoksissa ja elinkeinoelämässä, jatkuvan oppimisen järjestelmän vahvistamista ja yksilön osaamisen parempaa tunnistamista opintopoluissa. Yrittäjyyskasvatus kaikilla koulutusasteilla vahvistaa maakunnan asemaa yrittäjyyden edelläkävijänä. Koulutustarjonnan suunnittelussa on tunnistettava älykkäiden teknologioiden mahdollisuudet ja niiden mukanaan tuomien investointi- ja osaamistarpeiden vaikutukset.

Toimenpiteet

Nostetaan Etelä-Pohjanmaan koulutustasoa ja vahvistetaan Seinäjoen asemaa korkeakoulukaupunkina

- Lisätään ammattikorkeakoulutuksen aloituspaikkoja ja rahoitusta osaamis- ja työvoimatarvealoilla sekä talouskasvua lisäävillä aloilla.
- Panostetaan opetuksen laatuun ja tehostetaan opintojen läpäisyä tavoitteena Suomen paras ammattikorkeakoulu ja korkeatasoinen yliopisto-opetus.
- Kehitetään Seinäjoen korkeakoulukampuksen vetovoimaa kotimaassa ja kansainvälisesti, Seinäjoen asemaa korkeakoulukaupunkina sekä huomioidaan maakuntakorkeakoulun rooli korkeakoulutoiminnassa.
- Lisätään yliopistokeskuksessa toimivien yliopistotoimijoiden tarjoamaa koulutustarjontaa ja panostetaan yhteistyöhön pääkampusten kanssa.
- Lisätään yliopistotason kandidaatti- ja maisteritutkintojen määrää ja rahoitusta erityisesti talouskasvua tukeville aloille ja osaajapula-aloille.
- Edistetään digitaalisia oppimismahdollisuuksia - ympäristöjä ja digipedagogiikkaa.
- Vahvistetaan kansainvälistä yhteistyötä opiskelussa ja työelämälähtöisessä koulutuksessa.
- Edistetään tieteen ja koulutuksen avoimuutta, saavutettavuutta ja poikkitieteellisyttä.
- Edistetään tekoälyn ja muiden kehittyvien teknologioiden hyödyntämistä koulutuksessa, tutkimuksessa ja liiketoimintalähtöisissä oppimiskäytännöissä.

Edistetään toisen asteen koulutuksen saavutettavuutta ja laatua

- Varmistetaan toisen asteen koulutuksen fyysinen saavutettavuus maakunnassa.
- Kehitetään aktiivisesti alueen opintotarjontaa, uudistetaan toimintatapoja ja tehdään tarjontaa tunnetuksi.
- Panostetaan digitaalista oppimista tukevien ja tuottavien ekosysteemien kehittämiseen.
- Investoidaan aktivoivaan ja mahdollistavaan koulutukseen sekä kehitetään uusia oppimisen tapoja.
- Tiivistetään yhteistyötä toisen asteen ja korkea-asteen oppilaitosten välillä.
- Syvennetään toisen asteen koulutuksen kansainvälistä yhteistyötä, lisätään opiskelijamääriä ja panostetaan kielikoulutukseen.
- Vahvistetaan yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä, edistetään koulutuksen työelämävastaavuutta ja kehitetään työpaikalla tapahtuvaa opiskelua.
- Lisätään opiskelijoiden ja opettajien työelämätuntemusta ja lisätään yrityskasvatuksellista toimintaa oppilaitoksissa.
- Hyödynnetään tekoälyä opetuksessa ja oppimisessa sekä opetetaan sen vastuullista ja eettistä käyttöä. Vahvistetaan tekoälylukutaitoa.
- Puretaan koulutusvalintoihin liittyviä sukupuolittuneita rakenteita.

Panostetaan jatkuvan oppimisen kasvuun

- Tehdään näkyväksi jatkuvan oppimisen palvelut ja vahvistetaan jatkuvan oppimisen toimijoiden vuorovaikutusta ja yhteistyötä.
- Kehitetään eri oppilaitosten yhteistyönä digitaalisuuteen pohjautuva jatkuvan oppimisen palvelumalli.
- Laajennetaan työssä olevien mahdollisuuksia suorittaa korkeakoulututkinto tai toisen asteen tutkinto Etelä-Pohjanmaalla työn ohessa alueella asuen.
- Kehitetään avoimia korkeakoulujen polkuopintoja ja koulutuskokonaisuuksia alueen osaamis- ja työvoimatarpeisiin, hyödyntäen etä- ja monimuoto-opetuksen mahdollisuuksia.
- Varmistetaan tarvelähtöinen oppiminen ja sen palvelut kaiken ikäisille tehokkaan opintoneuvonnan avulla.
- Huomioidaan muunto- ja täydennyskoulutuksen tarpeet eri ammattialoilla.

4.2.2 Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä

Maakunta kilpailee osaajista sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Etelä-Pohjanmaan keskeisiä haasteita ovat jatkossakin työvoimapula, kohtaantohaasteet ja muuttoliike. Muuttoalttius on kaikkein korkein nuorissa ikäluokissa, minkä vuoksi nuorten kiinnittyminen kotiseuduilleen ja uusien asukkaiden houkuttelemineen maakunnan työmarkkinoille ovat keskeisiä tavoitteita. Maakunnan korkea työkyvyttömyysindeksi myös osoittaa, että työkäisten jaksamiseen ja työkyvyn vahvistamiseen on tehtävä määrätietoisia toimia.

Yritysten ja oppilaitosten yhteistyö tarjoaa yrityksille mahdollisuuden hyödyntää uutta osaamista ja löytää kustannustehokkaita ratkaisuja työntekijöiden rekrytointiin. Kansainvälisten opiskelijoiden ja työntekijöiden rekrytointia on lisättävä kaikilla koulutusasteilla. Alueen on tarjottava kilpailukykyiset puitteet, jotka eivät vain houkuttele osaajia, vaan myös sitouttavat heidät osaksi maakunnan kasvua ja kehitystä. Etelä-Pohjanmaalla tarvitaan myös asenteellisia ja rakenteellisia valmiuksia työllistää monimuotoista työvoimaa.

Toimenpiteet

Panostetaan monipuolisesti eri-ikäisten osaamistason nostamiseen

- Vahvistetaan työelämäkasvatusta kehittämällä nuorten työelämätaitoja, tarjoamalla mahdollisuuksia kiinnittyä työelämään ja lisäämällä ymmärrystä nykyaikaisesta työelämästä.
- Tehostetaan yritys- ja koulutusyhteistyötä esimerkiksi oppisopimuksia hyödyntäen. Kannustetaan työnantajia harjoittelupaikkojen tarjoamiseen.
- Panostetaan yrittäjyyskasvatukseen. Tuetaan ja kasvatetaan nuorten yrittäjyyttä ja yrittäjyysidentiteettiä ja rakennetaan selkeää polkua koulutuksesta yrittäjyyteen.
- Vahvistetaan työikäisten osaamista vastaamaan uudistuvan työelämän tarpeisiin ja mahdollistetaan työurien pidentäminen.
- Rakennetaan eri koulutusasteiden sisältöjä yhdistäviä kokonaisuuksia, uusia osaamissisältöjä sekä eri kohderyhmille räätälöityjä pedagogisia ratkaisuja.
- Edistetään erilaisia tapoja toteuttaa ja harjoittaa elinikäistä oppimista.

Edistetään työllistymistä

- Kehitetään työllisyysalueiden välistä ja sisäistä yhteistyötä sekä yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa. Vahvistetaan toimintaedellytyksiä palveluprosessien, ennakkoinnin sekä yksilö- ja asiakaslähtöisten ratkaisujen rakentamiseksi.
- Monipuolistetaan alueen työmarkkinoista välittyvää kuvaa ja tehdään näkyväksi maakunnan työmahdollisuudet.
- Vahvistetaan työkykyä ja ennaltaehkäistään työkyvyn haasteita.
- Tuetaan nuorten, pitkäaikaistyöttömien, ulkomaalaisten ja osatyökykyisten työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista kohdennetuilla palveluilla ja ohjauksella.
- Puretaan maakunnan työmarkkinoilla vallitsevaa segregatiota ammattien välillä.
- Panostetaan rakennemuutosaloilla olevien henkilöiden osaamistarpeiden tunnistamiseen ja heidän työllistymiseensä.
- Vahvistetaan tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluilla eri kohderyhmien tavoittamista työssä ja sen ulkopuolella.
- Tiivistetään yhteistyötä alueen julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa työllistymisen edistämiseksi ja osaajatarpeisiin vastaamiseksi.

- Panostetaan tulevaisuuden osaamistarpeiden ennakoitutyöhön.

Edistetään ulkomaisen työvoiman rekrytointia

- Luodaan toimintamalleja ulkomaisen työvoiman rekrytoimiseksi eri toimialoille.
- Varmistetaan, että jokainen kansainvälinen opiskelija löytää opintoihin kuuluvan työharjoittelupaikan. Edistetään myös heidän rekrytointiaan alueen työnantajien keskuudessa.
- Vahvistetaan kansallisesti ja kansainvälisesti alueen ja yritysten houkuttelevuutta potentiaalisten rekrytoitavien keskuudessa.
- Tuetaan maahanmuuttajien mahdollisuuksia rakentaa uraa koulutustaan ja osaamistaan vastaavissa tehtävissä, sekä edetä myös vaativampiin rooleihin.
- Edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja työelämäosallisuutta vahvistamalla kieli- ja työelämävalmiuksia, kehittämällä työhönvalmennusta ja rakentamalla tiivistä yhteistyötä työnantajien kanssa.
- Edistetään maahanmuuttajien ja heidän perheidensä asettautumista ja kotoutumista alueelle tukemalla kaksisuuntaista kotoutumista ja kulttuurien rinnakkaiseloä maakunnallisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Kehitetään laadukasta työelämää

- Nostetaan työelämän laatu organisaatioiden keskeiseksi houkuttelevuus- ja kilpailutekijäksi.
- Toimitaan edelläkävijöinä joustavien työnteon mallien kehittämisessä, esimerkiksi panostamalla yhteisöllisten työtilojen kehittämiseen alueella.
- Edistetään monimuotoista ja yhdenvertaista työelämää sekä monimuotoisen työyhteisön johtamisosaamista.
- Vahvistetaan avointa ja keskustelevaa organisaatiokulttuuria sekä tuetaan työntekijöiden aloitteellisuutta ja kokeilukulttuuria.
- Kehitetään organisaatioita, niiden tuotteita, palveluja, tuottamistapoja ja toimintatapoja yhteistyössä koko henkilöstön kanssa.
- Arvostetaan ikääntyvien kokemustietoa ja lisätään sukupolvien välistä vuoropuhelua.
- Varmistetaan, että kansainvälinen työvoima ja maahanmuuttajat kokevat työympäristönsä yhteisöllisyyttä ja kotoutumista tukevaksi.

4.2.3 Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)

Seinäjoen ammattikorkeakoulu, yliopistokeskus ja EPANET-professorit muodostavat maakunnan TKI-toiminnan ytimen. Keskeisiä toimijoita ovat myös toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, tutkimuslaitokset, yritykset, hyvinvointialue, järjestöt, yhdistykset ja muun muassa luovilla aloilla toimivat organisaatiot. Tavoitteena on

vahvistaa maakunnan TKI-toimintaa ja tukea erityisesti yritysten tarpeista lähtevää toimintaa.

Yritysten TKI-toiminnan kasvattaminen edellyttää myös valmiuksia panostaa muutokseen sekä hyödyntää kehitystä tukevia palveluja ja verkostoja. Maakunta tarvitsee rakenteita ja verkostoja, jotka vahvistavat toimijoiden yhteistyötä, luovat edellytyksiä uudistumiselle ja tukevat yritysten kasvua. Yhtä tärkeää on tukea ideoiden ja innovaatioiden tuottamista ja jalostamista markkinoille soveltuviksi tuotteiksi.

On tärkeä tunnistaa maakunnassa jo olevien yritysten yhteenliittymiä, niin syntyvaiheessa olevia kuin vakiintuneita ekosysteemejä. Julkinen sektori voi tarjota monipuolista tukea eri kehitysvaiheissa oleville liiketoiminta- ja yritysekosysteemeille sekä lisätä vuorovaikutusta eri toimijoiden välille esimerkiksi luomalla yhteistyö-, innovaatio- tai kokeilualustoja.

Toimenpiteet

Toteutetaan eteläpohjalaisen innovaatiotoiminnan tasokorotus

- Uudistetaan EPANET-verkoston ja koko korkeakouluyhteisön toimintaa panostamalla Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategian mukaisesti laadukkaan ja elinkeinoelämälähtöisen tutkimuksen lisäksi koulutukseen, kansainväliseen TKI-toimintaan ja yhteistyöhön sekä aktiiviseen vuorovaikutukseen elinkeinoelämän kanssa.
- Rakennetaan ja kehitetään edelleen korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen TKI-toimintaan liittyviä tutkimus-, simulaatio ja oppimisympäristöjä sekä oppilaitosten ja yritysten TKI-toimintaa yhteen sitovia demonstraatio-, laboratorio- ja pilottiympäristöjä.
- Edistetään TKI-ympäristöjen laajaa ja avointa hyödyntämistä sekä kansalaistiedettä.
- Hyödynnetään TKI-toiminnan kaupallistamisen mahdollisuudet ja edistetään tutkimuslähtöisten spin-off-yritysten syntymistä.
- Lisätään maakuntaan suuntautuvaa julkista TKI-rahoitusta kehittämällä alueellista hankeosaamista.
- Tunnistetaan eri kehitysvaiheen ekosysteemejä, tuetaan niiden kehitystä ja kasvua esimerkiksi teollisuuspuiston kaltaisissa toimintaympäristöissä.

Vahvistetaan yritysten tarpeista lähtevän selkeän TKI-toiminnan polun rakentamista

- Tiivistetään yritysten ja korkeakoulutoimijoiden välistä yhteistyötä ja siirretään toiminnan painopistettä entistä yrityslähtöisemmäksi ja tähdätään TKI-toiminnassa yrityksistä nousevien haasteiden ratkaisemiseen.
- Tutkijoiden ja elinkeinoelämän toimijoiden kohtaamisten kautta haetaan teemoja ja ongelmia, joihin yritykset tarvitsevat ulkopuolista apua.
- Lisätään yritysten osallistumista TKI-toimintaan kehittämällä houkuttelevia ja yritysten tarpeista lähteviä toimintamalleja.
- Lisätään TKI-yhteistyössä mukana olevien organisaatioiden määrää.
- Panostetaan verkostoitumiseen ja yhteistyöhön alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Edistetään Seinäjoen ekosysteemisopimuksen sisältöjä ja asemaa osana kansallisia kasvukeskuksia

- Edistetään monialaisen, valmistavan teollisuuden yritysten kilpailukykyä, digitalisaatiota ja tuotannon tehokkuutta tukevan liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemin syntymistä.
- Lisätään dynaamista ja uusiutuvaa liiketoiminta- ja yrityskulttuuria, uuden liiketoiminnan ja liiketoimintamallien syntyä sekä yritysten muutosten ennakoitukyvykkyyttä.
- Vahvistetaan ja monipuolistetaan teknologia- ja ruokainnovaatioekosysteemiä elävöittäen sen toimijakenttää sekä keskinäisiä suhteita alueellisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä viitekehityksessä (kuten kaupunkiruokastrategia).
- Edistetään yritysten uusien liiketoimintamahdollisuuksien hahmottamista, osaamista sekä aktiivista roolia osana ruokaekosysteemiä ja sen kestävyysmuutosta.
- Edistetään ekologisia logistisia ratkaisuja siten, että ne tukevat yritysten kestävästä liiketoiminnan kasvua.

4.2.4 Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)

Etelä-Pohjanmaalla on viime vuosina lujitettu kansainvälisten hankkeiden avulla yhteyksiä kansainvälisiin kumppaneihin ja verkostoihin, mutta yhteistyö on toistaiseksi vain harvojen toimijoiden käsissä. Kansainvälinen verkottuminen vaatii laajamittaista tukea, uusien toimijoiden aktivointia ja motivointia, alueellista yhteistyötä sekä sitoutumisen vahvistamista. Kansainvälistymisen edistämiseen on tärkeää kytkeä toimijoita elinkeinoelämän lisäksi myös järjestöistä ja yhdistyksistä. Olennaista on viestiä kansainvälisen verkottumisen tuloksista, hyödyistä ja lisäarvosta sekä edistää hyvien käytäntöjen levittämistä ja juurruttamista.

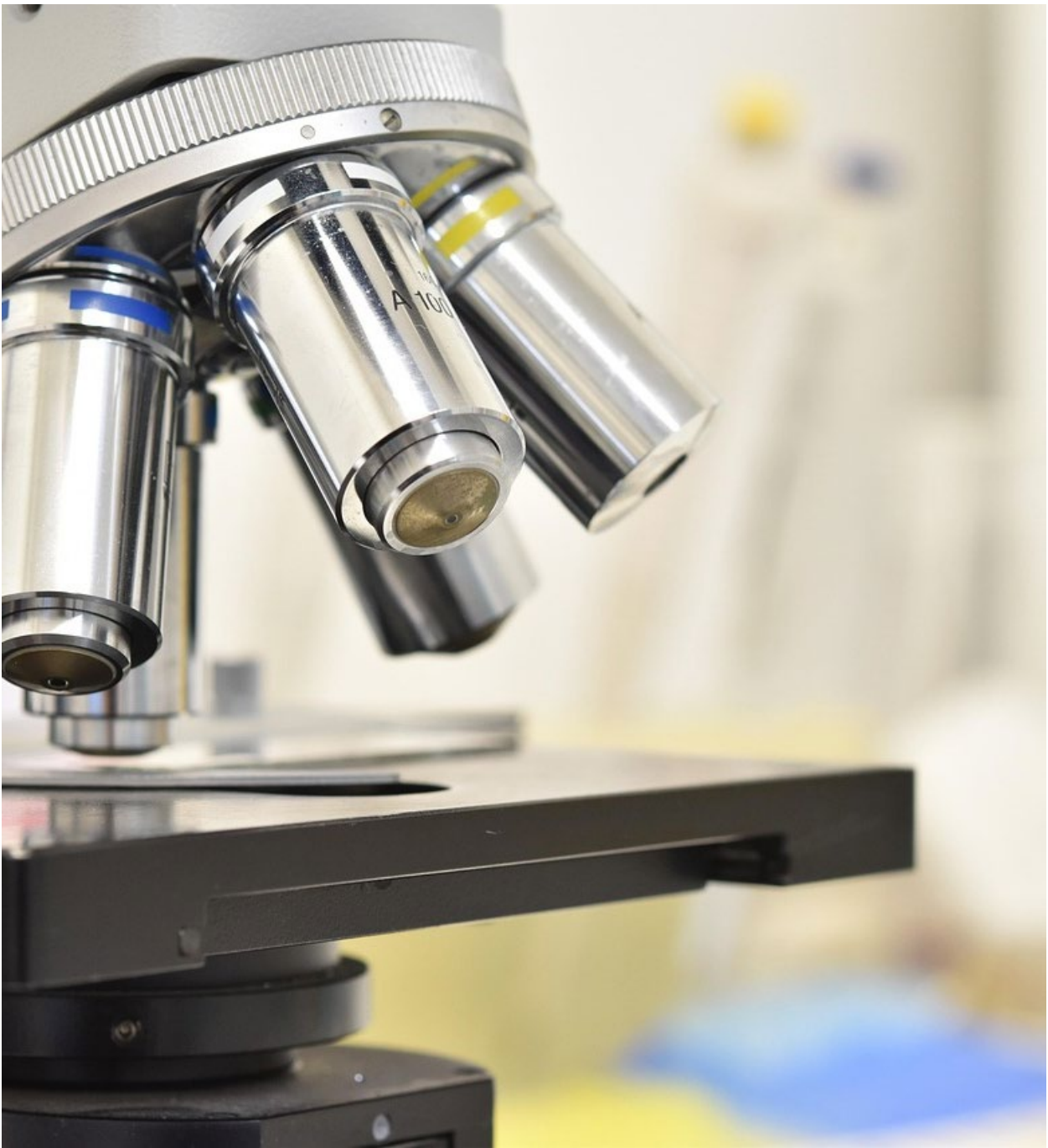
Toimenpiteet

Vahvistetaan toimijoiden strategista asemaa kansainvälisissä verkostoissa ja lisätään osallistumista eurooppalaisiin yhteistyö- ja kehittämissympäristöihin

- Edistetään kansainvälisissä verkostoissa toimimista Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelman mukaisesti.
  - o Vahvistetaan toimijoiden roolia verkostoissa, jotka liittyvät, tutkimukseen, innovaatiotoimintaan, koulutukseen sekä keskeisiin elinkeinoaloihin.
  - o Vahvistetaan kumppanuuksia erityisesti älykkään erikoistumisen painoaloilla ja eurooppalaisten korkeakoulujen kanssa.
  - o Toimitaan edelleen aktiivisesti olemassa olevissa kansainvälisissä verkostoissa sekä haetaan uusia kumppanuuksia tarpeen mukaan.
- Hyödynnetään kansainvälisiä verkostoja yritysten ja TKI-toimijoiden kansainvälistämisessä. Rohkaistaan mikro- ja pk-yrityksiä mukaan kansainvälisiin verkostoihin ja yhteistyöhankkeisiin.
- Tehdään uusia kansainvälisiä yhteistyöavauksia kokonaisturvallisuuden ja puolustusteollisuuden teemoissa.
- Viestitään selkeästi ja laajasti kansainvälisen yhteistyön tuomasta lisäarvosta, konkreettisista hyödyistä ja tuloksista.

Tuetaan toimijoiden osaamista ja näkyvyyttä kansainvälisessä toimintaympäristössä

- Yhdistetään maakunnallisten toimijoiden voimat toimijapohjan laajentamiseksi ja painoarvon lisäämiseksi kansainvälisellä toimintakentällä.
- Kannustetaan alueen kokeneita toimijoita hyödyntämään ristiin olemassa olevia verkostojaan ja auttamaan synergiahyötyjen kautta uusien verkostojen muodostumista.
- Tuetaan kokeneita toimijoita ottamaan edelläkävijärooleja uusien verkostojen luomisessa ja uusiin verkostoihin liittymisessä.
- Rohkaistaan etenkin uusia kehittäjätoimijoita aloitteellisuuteen eurooppalaisten rahoitusohjelmien hyödyntämisessä ja verkostoitumaan niiden tuella tehtävän yhteistyön puitteissa.

4.3 Joustava ja kestävä:

Miten Etelä-Pohjanmaa uudistuu ja vahvistaa iskukykyään?

4.3.1 Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)

4.3.1.1 Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut

Etelä-Pohjanmaalla on keskeinen rooli Suomen ruokaosaamisen ja -vakauden ylläpitäjänä. Alueella on kansallisesti merkittävä ruoka-alan ja -teollisuuden keskittymä. Se pitää sisällään kaikki ketjun vaiheet ja osapuolet alkutuotannosta, jalostavasta teollisuudesta ja teknologisista ratkaisuista kuluttajakäyttäytymiseen. Alueen mikro- ja pienet elintarvikealan yritykset ovat tärkeä osa tätä kokonaisuutta ja vahvistavat ruokajärjestelmän kehittymistä. Ruoka-alan vahvuutena Etelä-Pohjanmaalla ovat tuotannon laadunhallinta, jäljitettävyys, turvallisuus, puhtaus ja palveluratkaisut.

Metsätalous on Etelä-Pohjanmaalla merkittävä toimiala ja osa maakunnan vahvaa biotalousperustaa. Maakunnassa on potentiaalia ja raaka-aineita biotalouden vahvistamiseen ja bioenergian tuotantoon. Tyypillistä maakunnalle on laaja metsäenergian käyttö maataloilla ja lämpöyrittäjäyryskohteiden suuri määrä. Puuperäistä polttoainetta käyttävät myös suuremmat laitokset, ja raaka-ainetta kuljetetaan maakunnan ulkopuolelle. Jatkossa puuraaka-aineen käyttö on pitkäkestoisempaa ja esimerkiksi puurakentamisen kautta on mahdollisuuksia liiketoiminnan kasvulle.

Toimenpiteet

Vahvistetaan maakunnan ruokajärjestelmää ja biotaloutta

- Kehitetään ruoka-alan opetusta sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa kansainvälisen tason innovaatioekosysteemiksi.
- Kehitetään ruoka-alan asiantuntijapalveluja mm. rahoituksen hakemiseen (BF, EU-rahoitus, kv-rahoitus, menekin edistäminen).
- Lisätään koko ruokaketjun ennakkoluulotonta yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.
- Otetaan käyttöön älykkäitä teknologioita, kuten tekoälyä ja tuotantodataa, maataloilla ja ruokaketjun pk-yrityksissä tuottavuuden parantamiseksi.
- Hyödynnetään ekologisen siirtymän innovaatiopotentiaali. Tämä tarkoittaa esimerkiksi panostamista erilaisten uusien kasvukunnan tuotteiden kehittämiseen ja solumaatalouden mahdollisuuksiin.
- Turvataan kotieläintalouksien kehittämismahdollisuuksia esimerkiksi maankäytön ratkaisuilla.
- Parannetaan kuluttajatuntemusta ja lisätään kuluttajalähtöisyyttä ruoka-alan tuotekehityksessä.
- Kehitetään ja hyödynnetään Ruokaprovinsi-brändiä ja sen tunnettuutta.
- Lisätään omavaraisuutta ja ruokajärjestelmän resilienssiä vahvistaen maakunnan asemaa osana kansallista ruokaturvaa.

- Kehitetään Etelä-Pohjanmaan metsäbiotaloutta alueellisen metsäohjelman linjausten mukaisesti.
- Kehitetään korkeatasoisia ratkaisuja biotalouden globaaleihin haasteisiin sekä tarjotaan ratkaisuja ilmasto- ja ympäristökysymyksiin.
- Kehitetään biotalouden uusia ratkaisuja ja korkean lisäarvon tuotteita.

Rakennetaan ruoka-alan kansallinen osaamisklusteri

- Rakennetaan entistä vahvempi Suomen ruoka-alan osaamisklusteri Etelä-Pohjanmaalle. Sen keskiössä ovat erityisesti ruokavienti ja vientiosaaminen sekä uudet teknologiat, ruokaturvallisuus ja jäljitettävyyden teknologiat.
- Kootaan vientiorientoitunut yritysclusteri ja lisätään yritysten välistä yhteistyötä mm. yhteishankkeiden kautta.
- Vahvistetaan ruoka-alan osaamisklusteria, joka tarjoaa yrityksille vientikoulutuksia, tuotekehitystukea vientimarkkinoille, pilotointiympäristön uusille tuotteille sekä viennin rahoitusneuvontaa.
- Viedään suomalaista ruokaosaamista maailmalle hyödyntäen alueellista TKI-toimintaa ja osaamisverkostoja. Kehitetään ruokavientiä tukevaa logistiikkaa.
- Hyödynnetään dataa ja kuluttajatutkimuksia kansainvälisiltä markkinoilta tuotekehityksessä sekä TKI-toiminnan suunnittelussa.
- Tunnistetaan ja hyödynnetään ruoka-alan kasvuedellytykset liiketoiminnan kehittämisessä eri tuoteryhmissä, kuten lihassa, kalassa, maidossa ja kasviproteiineissa.
- Vahvistetaan ruoka-alan yritysten tuotekehitystä, lisätään toimijoiden yhteistyötä sekä panostetaan ruokaketjun jalostusarvon kasvuun.

4.3.1.2 Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit

Koneiden, laitteiden ja metallituotteiden valmistus ja puutuoteteollisuus ovat ruokateollisuuden ohella maakunnan vahvimpia teollisuuden aloja. Maakunnassa on vahvoja osaamiskeskittymiä ja erikoistuneita teollisuuden keskittymiä muun muassa agroteknologiassa, metalliteollisuudessa, puutuoteteollisuudessa sekä terveys- ja hyvinvointiteknologiassa. Lisäksi maakunnassa on merkittävää puolustusalan teollisuutta ja alaan kytkeytyviä pk-yrityksiä. Älykkyys ja datan määrä lisääntyvät kaikissa järjestelmissä ja maakunnassa on potentiaalia muun muassa datakeskusinvestointien houkuttelemiseen ja niitä ympäröivän ekosysteemin kehittämiseen.

Älykkäät teknologiat läpileikkaavat Etelä-Pohjanmaan elinkeinoelämän toimialat. Uusimman teknologian hyödyntäminen ja älykkäät ratkaisut ovat tuottavuuden kasvun kannalta keskeisiä, niin rakentamisessa, kone- ja metallituoteteollisuudessa, terveys- ja hyvinvointialalla kuin ruoka-alalla. Uudistuminen edellyttää panostamista TKI-toimintaan, osaamisintensivisyyden, digitalisaation ja palvelujen tuotannon lisäämistä energiatehokkuus-, automaatio-, keinoäly-, konenäkö- ja ohjelmistotuotantoasioissa.

Toimenpiteet

Edistetään teollisuuden ja palveluiden uudistamista

- Edistetään teollisuuden uudistamisen kestävyysinvestointeja koskien kone- ja metallituoteteollisuuden, elintarviketeollisuuden, puutuoteteollisuuden sekä rakennusteollisuuden uudistamista.
- Tuetaan yritysten liiketoimintaprosessien kehittämistä ja toimintamallien rakentamista, joilla on mahdollista käynnistää uusien teknologioiden käyttöönottoprosesseja sekä vahvistaa digitalisaatiota, automaatiota, tekoälyn ja lohkoketjuteknologian soveltamista ja energiatehokkuutta.
- Kehitetään kestäviä, älykkäitä ja tehokkaita logistisia järjestelmiä (mm. lentämisen uudet käyttövoimat, droonilogistiikka) sekä liikennepalveluita.
- Edistetään älykkäitä asiakaspalvelu- ja logistiikkajärjestelmiä.
- Kehitetään ja hyödynnetään uusia terveyste- ja hyvinvointiteknologian tuotteita, innovaatioita ja sovelluksia.
- Kehitetään osaamista kyberuhkien ennaltaehkäisyssä, havaitsemisessa ja hallinnassa sekä lisätään tietoisuutta digiturvallisuuden ja vastuullisen digitalisaation merkityksestä eri toimialoilla.
- Vahvistetaan puolustusteollisuuden liiketoimintamahdollisuuksia.
- Tuetaan kaksikäyttöteknologioiden kehittämistä, käyttöönottoa ja skaalautumista markkinoille.
- Luodaan yhteistyörakenteita puolustusteollisuuden, koulutuksen ja TKI-toimijoiden välille osaamisen ja innovaatioiden vauhdittamiseksi.

Edistetään teollisten investointien sijoittumista maakuntaan ja vahvistetaan yritysten investointimahdollisuuksia

- Kehitetään etenkin kuntien ja kehittämissyhtiöiden strategista ja pitkän aikavälin suunnittelua puhtaan teollisuuden investointien sijoittamisessa Etelä-Pohjanmaalle (ml. infrastruktuuri, logistiikka ja maankäyttö).
- Kehitetään Invest-in-toiminnan yhteistyötä maakunnan sisällä sekä verkostoja maakunnan ulkopuolelle investointien houkuttelemiseksi.
- Edistetään yritysten kykyä hyödyntää teollisuuspolitiikan investointitukia, nopeutettuja lupamenettelyitä ja muita keskeisiä tukivälineitä.
- Kannustetaan yrityksiä puhtaan siirtymän ja älykkäiden tuotantoteknologioiden investointeihin sekä parannetaan niiden toteuttamisen edellytyksiä.
- Tarjotaan matalan kynnyksen kehittämispalveluja, pilotointeja ja osaamistukea yrityksille, jotka tekevät ensivaiheen kokeiluja uusilla teknologioilla tai toimintamalleilla.
- Rakennetaan palvelupolkuja, jotka tukevat yritysten siirtymistä ideasta investointivalmiuteen ja kaupallistamiseen.

- Vahvistetaan yritysten investointivalmiutta ja rahoitusosaamista valmennuksilla sekä kohdennetulla rahoitus- ja hankeneuvonnalla.
- Rohkaistaan investoimaan uusiin, strategisesti ajankohtaisiin aloihin (kuten puolustusteollisuuteen, kvanttitekologiaan, osaamisintensiiviset alat).

4.3.1.3 Luovat alat ja elämystalous

Matkailu- ja kulttuurialalla on huomattava kasvupotentiaali. Myönteistä on, että matkailuala on kasvattanut merkitystään ja maakunnassa on useita houkuttelevia matkailukohteita sekä omaleimaista tarjontaa. Kuitenkin erityisesti muista maista tulevat matkailijat tuntevat Etelä-Pohjanmaan vielä huonosti matkailukohteena. On tärkeää pystyä tarjoamaan houkuttelevia kohteita niin suomalaisille kuin ulkomaisille matkailijoille. Tapahtuma-ala on ollut maakunnan lippulaiva, ja toimialalle ovat muodostuneet pitkän työn tuloksena toimivat rakenteet ja tuotantotavat.

Toimenpiteet

Kehitetään kulttuurin, luovien alojen ja urheiluosaamisen toimintaympäristöjä ja yrittäjyyttä

- Tuetaan kulttuurisia innovaatioita ja kansainvälistymistä sekä edistetään digitalisaatiota kulttuurituotannossa.
- Vahvistetaan ymmärrystä elämystalouden merkityksestä maakunnan elinvoimalle ja varmistetaan sen kasvuedellytykset alueella.
- Vahvistetaan maakunnan asemaa tapahtumatuotantoalan keskittymänä ja varmistetaan tapahtumatuotantoalan osaamisen säilyminen ja alan elpyminen.
- Edistetään elokuvatuotantoalaa ja Etelä-Pohjanmaan asemaa houkuttelevana kuvaus-, tuotanto- ja investointikohteena.
- Vahvistetaan luovan alan innovaatioverkostoja ja luodaan välineitä niiden kehittämiseen ja kehityksen seurantaan.
- Hyödynnetään luovaa osaamista ja sen mahdollistamaa aineetonta arvonnäköalaa eri aloilla.
- Vahvistetaan maakunnan liikunta- ja huippu-urheiluosaamisen laajenemisen ja kansainvälistymisen toimintaedellytyksiä.

Vahvistetaan eteläpohjalaista matkailua

- Lisätään eteläpohjalaisen matkailun tunnettuutta, vahvistetaan matkailukentän toimintaympäristöä, panostetaan matkailun kansainvälisyyteen, kestävyyyteen ja vastuullisuuteen sekä asiakaspolun digitalisointiin.

- Vahvistetaan luonto-, kulttuuri- ja liikuntamatkailua sekä Geopark-alueiden asemaa luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelijoina sekä kestävän matkailun ja elinkeinotoiminnan edistäjinä.
- Kehitetään matkailusisältöjä ja varmistetaan, että palveluiden tuotteistus on houkuttelevaa (esimerkiksi Alvar Aallon arkkitehtuuri, Geopark ja UNESCO-status).
- Kehitetään ruokamatkailua osana maakunnan elämystarjontaa yhdistäen paikallinen ruokakulttuuri, lähituotanto ja matkailupalvelut vahvaksi kilpailutekijäksi.
- Kannustetaan kestävän matkailun sertifiointiin ja sen hyödyntämiseen kilpailuetuna.

4.3.2 Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)

Pysyäkseen kilpailukykyisinä perinteisten toimialojen yritysten on panostettava rohkeasti uudistumiseen ja kasvuun. Tämä edellyttää tuottavuuden parantamista, riskinoton lisäämistä ja määrätietoisia investointeja. Keskeistä on myös kansainvälisen liiketoiminnan vahvistaminen, uusien vientimarkkinoiden avaaminen sekä panostukset tuotekehitykseen ja TKI-toimintaan. Näin yritysten asemaa kansainvälisissä arvoketjuissa voidaan vahvistaa. Maakunnassa tarvitaan jatkossakin yritysmyohteistä elinkeinopolitiikka, joka tukee yritysten toimintaedellytyksiä ja lisäpanostuksia palvelusektorin ja osaamisintensiivisten alojen yrittäjyyden lisäämiseen.

Tuottavuuden kasvun kannalta yritysdynamiikka on yksi seurattava tekijä. Etelä-Pohjanmaalla perustetaan vuosittain hiukan yli tuhat yritystä vuositasolla (1031 kpl, 2024). Eniten yrityksiä perustetaan rakentamisen ja kaupan aloille. Yrityskannan uudistumisen taso ei ole riittävällä tasolla verrattuna muihin maakuntiin. Luovan tuhon indeksillä (CDI) mitataan yrityskannan uudistumista, ja näin mitattuna Etelä-Pohjanmaalla yrityskannan uudistuminen on maan hitainta. Erityishaasteena on ulkomaalaistaustaisen yrittäjyyden tukeminen, sillä sen osuus on jäänyt muita maakuntia vähäisemmäksi.

Toimenpiteet

Tuetaan aloittavien yritysten toimintaedellytyksiä

- Lisätään yritysperustantaa vahvistamalla alkuvaiheen palveluja, yrityskiihdyttämöjä ja verkostoja aloittaville yrityksille.
- Monipuolistetaan yrityskantaa ja uudistetaan elinkeinorakennetta tukemalla uusia toimialoja, kuten luovien alojen sekä tietointensiivisten alojen yrittäjyyttä.
- Tuetaan ulkomaalaistaustaisten yrittäjien mahdollisuuksia ja toimintaa.
- Edistetään alueella omistajanvaihdosekosysteemin kehitystä ja laadukkaita omistajanvaihdospalveluita, yritysjärjestelyjä ja liiketoimintamalleja uudistumisen ja kasvun lähteenä.

- Parannetaan uusien yritystoiminnan muotojen (esim. sivutoimi- ja kevytyrittäjyyden) edellytyksiä.
- Parannetaan riskirahoituksen saatavuutta Etelä-Pohjanmaalla.

Kannustetaan yrityksiä kasvuun ja kansainvälistymiseen

- Kehitetään kasvuyrittäjyyden ekosysteemiä, parannetaan kasvuun ja kansainvälistymiseen tähtääville yrityksille tarjottavia palveluja ja lisätään ekosysteemin toimijoiden verkostoitumista.
- Vahvistetaan eri kokoisten ja eri toimialojen yritysten keskinäistä yhteistyötä ja yhteiskehittämistä.
- Edistetään maakunnan yritysten suoraa vientitoimintaa.
- Vahvistetaan yritysten osaamista ja tuetaan uudistumista erityisesti vihreän kasvun mahdollisuuksien, tekoälyn ja muiden tuottavuutta lisäävien teknologioiden hyödyntämisessä.
- Vahvistetaan liiketoimintaosaamista.
- Tuetaan yritysten kansainvälistymistä kehittämällä kansainvälistymispalveluita ja vahvistamalla osaamista.
- Uudistetaan yritystoimintaa ja muuta palvelutuotantoa palvelumuotoilun keinoin.

Panostetaan TKI-toimintaan tuottavuuden, kannattavuuden ja uudistumiskyvyn edistämiseksi

- Kehitetään toimialojen rajapinnoilla tapahtuvaa liiketoimintaa, mikä mahdollistaa mm. uudenlaisia digitaalisia palveluja ja liiketoimintamalleja.
- Tuetaan yrityksiä kehittämistyön organisoinnissa, markkinoinnin, myynnin ja logistiikan tehostamisessa sekä tuotannon kehittämisessä.
- Vahvistetaan yritystoiminnan eri vaiheisiin liittyvää tutkimusta ja tiedolla johtamista yrityksissä esimerkiksi vastuullisuusajattelun ja liiketoiminnan ilmastovaikutusten tunnistamisessa.
- Edistetään datataloutta ja hyödynnetään uusia teknologioita, kuten tekoälyä liiketoiminnassa ja tuotekehityksessä.
- Kytkeydytään uusiin, kasvaviin yritysklustereihin ja -verkostoihin (esim. Vaasan akkuklusteri, puolustusteollisuuden verkostot ja ekosysteemit).
- Uudistetaan julkisten hankintojen toimintamallia innovaatioiden edistämiseksi.

4.3.3 Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)

Hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen saavuttaminen vaatii edelleen merkittäviä ja nopeita päästövähennystoimia, mutta myös maankäyttösektorin päästöjen vähentämistä sekä hiilinielujen ja -varastojen vahvistamista. Suomen kansallisessa kiertotalouden strategisessa ohjelmassa on asetettu vuoteen 2035 ulottuvat tavoitteet koskien

primääriraaka-aineiden ja materiaalien kulutuksen vähentämistä sekä resurssien tuottavuuden ja kiertotalousasteen kasvattamista.

Tavoitteet kuitenkin haastavat maakuntaa, jossa muun muassa energiantuotantoon ja lämmitykseen liittyviä päästöjä on jo saatu vähennettyä huomattavasti, mutta jossa kasvihuonepäästöt asukasta kohden ovat edelleen maakunnista suurimmat ja kiertotalousaste edelleen matala. Tarve sopeutua ilmastonmuutoksesta johtuviin sään ääriolosuhteisiin, poikkeuksellisiin tilanteisiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön korostuu jo nyt.

Toimenpiteet

Toimitaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi

- Vahvistetaan maakunnan toimijoiden ilmasto- ja kiertotalousasiantuntemusta sekä ylläpidetään ajantasaista tilannekuvaa Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristöön sopivista ilmasto- ja kiertotaloustoimista.
- Sitoutetaan maakunnan toimijoita maakunnan yhteisen ilmasto- ja kiertotaloustiekartan sekä ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman toimenpiteiden käytäntöön viemiseen.
- Lisätään ymmärrystä ilmastonmuutokseen sopeutumisen välttämättömyydestä sekä sisällytetään ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen osaksi kaikkea toimintaa.
- Edistetään kiertotalouden toimintamalliin siirtymistä eri toimialoilla mm. hyödyntämällä tuotannon sivuvirtoja sekä parantamalla energia- ja materiaalitehokkuutta.
- Kehitetään vihreää siirtymää edistäviä hiilineutraaleja ratkaisuja, kuten tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä.
- Lisätään tietoisuutta ympäristösertifikaateista ja edistetään niiden käyttöönottoa eri toimialoilla, sekä tuetaan yrityksiä vastuullisuustoimissa.
- Otetaan kestävyys ja vastuullisuus keskeiseksi arviointikriteeriksi julkisissa hankinnoissa.
- Edistetään lähiruoan ja -palvelujen käyttöä ja huomioidaan tämä päätöksenteossa.
- Edistetään rakennusalan kestävyttä (mm. puurakentaminen).

Varmistetaan energiantuotannon kestävyys ja energian hyödyntäminen maakunnassa

- Tuetaan Etelä-Pohjanmaan päästöttömän energiantuotantojärjestelmän kehittymistä edelleen ja hyödynnetään monipuolisesti uusia teknologisia ratkaisuja ja innovaatioita.
- Edistetään kaukolämmön hiilineutraalia tuotantoa ja yhteisöenergiamalleja sekä kiinteistökohtaisia, energiaa säästäviä ja päästötöntä energiaa hyödyntäviä energiaratkaisuja.
- Kehitetään tarvittavaa uutta energiainfrastruktuuria, kuten latauspisteitä, biokaasun ja muiden uusien käyttövoimien jakeluasemia, energiansiirtoverkkoja ja energiavarastoja.
- Edistetään paikallista uusiutuvaa energiaa hyödyntävien investointien sijoittumista maakuntaan mm. kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun avulla.
- Edistetään Etelä-Pohjanmaan vahvuuksiin perustuvan vetytalouden ja siihen liittyvien teknologioiden kehittymistä.
- Varmistetaan biokaasutuotannon edellytykset niin hajautetuissa pienemmän kokoluokan laitoksissa kuin uusissa laajemmissa, alueellisissa biokaasuekosysteemeissä. Edistetään biokaasun liikennekäyttöä.
- Edistetään aurinkovoiman kehittymistä sijainniltaan kestäväällä tavalla.
- Rakennetaan yhteisymmärrystä tuulivoimahankkeista viestinnällä ja asukkaiden kanssa käytävällä vuoropuhelulla.
- Edistetään energia-alan sektori-integraatiota ja älykkäitä energijärjestelmiä erityisesti maataloudessa ja elintarviketeollisuudessa siten, että uusiutuvan energian tuotannon ja kulutuksen vaihteluita voidaan tasata.
- Varaudutaan tuuli- ja aurinkovoima-alueiden elinkaaren loppuvaiheeseen (esim. voimaloiden uusiminen, purkumateriaalien kierrätysratkaisut, alueiden muuttaminen tai palautuminen muuhun käyttöön).

Edistetään maankäyttösektorin ilmastoviisaita toimia

- Edistetään maankäyttösektorin hiilidioksidipäästöihin ja hiilen sidontaan liittyvää selvitys- ja tutkimustyötä.
- Vahvistetaan metsien hiilensidontaa ottamalla käyttöön hiiltä sitovia toimenpiteitä kestävä metsänhoidon suositusten mukaisesti sekä tehostetaan aiheeseen liittyvää tiedotusta, yhteistyötä ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämistä.
- Lisätään tietoisuutta turvepeltojen ilmastovaikutuksista ja edistetään turvepeltojen ilmastopäästöjä vähentävien toimien (mm. pohjavesien pinnan nosto, kasvipeitteisyyden lisääminen, muokkauksen vähentäminen) ottamista käytäntöön maanomistajien näkökulmat huomioiden.
- Edistetään ilmastoviisaita ja luonnon monimuotoisuuden huomioivia jälkikäyttömuotoja turvetuotannosta vapautuville alueille.

- Vahvistetaan metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä sekä edistetään suometsien kestävien käsittelytapojen ja toimintamallien käyttöönottoa Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellisen metsäohjelman mukaisesti.
- Vahvistetaan turvemaiden kestävä käytön osaamisklusterin toimintaa, mikä edistää maakunnan profiloitumista valtakunnallisesti suometsäosaajana ja turvemaiden kestävä käytön pilottialueena.
- Huomioidaan logistiikan ja maankäytön kehittämisessä hiilijalanjälkilaskennan Scope 3 -luokkaan kuuluvien epäsuorien päästöjen vaikutukset.
- Varmistetaan rakennettujen alueiden, kuten teollisuusalueiden kestävyys kehittämällä ratkaisuja, jotka sovittavat yhteen rakentamisen, elinkeinoelämän tarpeet ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen.

4.4 Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 kärjet

- 1. Yrityslähtöinen toimintaympäristö ja TKI-toiminta**

Etelä-Pohjanmaa kasvattaa profiiliaan yrittäjämaakuntana tarjoamalla yrityksille Suomen parhaan toimintaympäristön. Osana tätä työtä vahvistetaan yrityslähtöistä TKI-toimintaa sekä tuodaan nuoret ja kansainväliset osaajat lähemmäs yrityksiä. Maakuntaan sijoittumista harkitseville yrityksille rakennetaan houkutteleva ja selkeä palvelukonsepti.
- 2. Ruoka-alan osaamisklusteri**

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan vahvasta ruoka-alan keskittymästä. Ruoka-alan kilpailukyvyyn kasvu edellyttää investointeja tuottavuuden ja viennin kasvattamiseksi. Ruokaklusteria vahvistetaan lisäämällä osaamista ja koulutusta viennin edistämiseksi, TKI-toiminnan lisäämiseksi ja huoltovarmuuden kasvattamiseksi.
- 3. Korkeakoulutuksen tasokorotus**

Etelä-Pohjanmaa tarvitsee korkeakoulutuksen tasokorotuksen vastatakseen osaamistarpeisiin ja lisätäkseen alueen kilpailukykyä. Tavoitteena on 500 aloituspaikan lisäys ammattikorkeakouluun ja kandidaatti- ja maisteritason ohjelmien lisääminen yliopistotasolle.
- 4. Investoinnit ja teollisuuden keskittymät**

Etelä-Pohjanmaa vahvistaa asemaansa teollisuus- ja investointialueena. Maakunnassa tarvitaan kunnianhimoisia panostuksia teollisuusalueiden infrastruktuuriin, uusien investointien houkutteluun ja puhdasta teollisuutta tukevien ratkaisujen edistämiseen. Ennakoiva kaavoitus ja alueellinen yhteistyö ovat kehitystyön keskeisiä tukipilareita.
- 5. Maahanmuutto ja kotoutuminen**

Ulkomaistaustaista työvoimaa on välttämätöntä lisätä, jotta voidaan vastata yritysten työvoimatarpeisiin ja kasvattaa työikäisen väestön määrää. Työvoiman riittävyden turvaaminen edellyttää suunnitelmallista maahanmuuttopolitiikkaa, houkuttelevia asuin- ja työympäristöjä sekä toimivia kotoutumis- ja työllistymispolkuja.
- 6. Kokonaisturvallisuus**

Etelä-Pohjanmaa panostaa puolustus- ja kaksikäyttöteollisuuden TKI-toimintaan ja investointeihin. Geopoliittisen tilanteen johdosta kiinnitetään erityistä huomiota huoltovarmuuden, varautumisen ja omavaraisuuden kysymyksiin. Liikenneyhteyksien osalta kiinnitetään huomiota puolustuksen ja sotilaallisen liikkuvuuden tarpeisiin.

Sanasto

Biotalous

Biotalousella tarkoitetaan sellaista tuotantoa, jossa hyödynnetään luonnosta saatavia uusiutuvia materiaaleja sekä kehitetään ja otetaan käyttöön niihin liittyviä innovaatioita ja teknologioita.

Bioenergia

Bioenergia on puhdasta ja ympäristöystävällistä uusiutuvaa energiaa, jota saadaan erilaisista biomassoista: esimerkiksi puusta, peltokasveista ja bioperäisistä jätteistä.

Digitalisaatio

Osa yhteiskunnallista muutosta, joka tapahtuu, kun perinteisiä analogisia toimintoja ja prosesseja korvataan digitaalisilla ratkaisuilla ja teknologioilla.

Digitaalinen osaaminen

Sisältää taitoja ja valmiuksia, joita hyödynnetään ajattelun, toiminnan ja vuorovaikutuksen tukena digitaalisissa ympäristöissä.

Ekologinen siirtymä

Fossiilisiin polttoaineisiin perustuvan talouden, energiajärjestelmän ja infrastruktuurin rakentaminen uudelleen hiilineutraaliksi ja materiaalien käytön kannalta kestäväksi.

Ekosysteemi, innovaatioekosysteemi

Innovaatioekosysteemi on yritysten, tutkimuslaitosten, julkisen sektorin, kuluttajien ja muiden toimijoiden muodostama tiivis ja itseohjautuva verkosto, joka perustuu avoimuuteen vuorovaikutukseen ja keskinäisriippuvuuteen. Sen tarkoituksena on synnyttää uusia innovaatioita, tuotteita ja palveluita.

Elämystalous

Liiketoimintaa, jonka pääasiallinen palvelu tai tuote on ihmisille tarjottava elämys. Elämystaloutta edustavat mm. elokuvatuotannot, festivaalit, urheilutapahtumat, teemapuistot ja matkailukohteet.

Epanet

Epanet on Etelä-Pohjanmaalla toimiva suomalaisten korkeakoulujen yhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa maakunnan tutkijoiden ja kehittämistyötä tekevien ammattilaisten yhteisöä.

Globaali

Yleismaailmallinen, maailmanlaajuinen.

Hiilineutraalisuus, hiilinegatiivisuus

Hiilineutraalisuus tarkoittaa, että hiilidioksidipäästöjä tuotetaan korkeintaan sen verran kuin niitä voidaan sitoa ilmakehästä hiilinieluihin. Hiilinegatiivisuus tarkoittaa, että

hiilidioksidipäästöjä tuotetaan vähemmän kuin niitä voidaan sitoa ilmakehästä hiilinieluihin.

Hiilinielu

Hiilinielu sitoo enemmän hiilidioksidia kuin päästää ilmakehään. Tärkeimmät luonnon omat hiilinielut ovat maaperä, metsät ja valtameret.

Ilmastonmuutos

Sääolojen yleisen luonteen muuttuminen pitkällä aikavälillä. 1900-luvun puolivälin jälkeen havaittu maapallon keskilämpötilan nousu johtuu valtaosin ihmiskunnan tuottamien päästöjen aiheuttamasta kasvihuonekaasujen pitoisuuksien lisääntymisestä. Keskilämpötilojen nousun lisäksi ilmastonmuutos ilmenee Suomessa sademäärien kasvuna ja sään ääri-ilmiöiden yleistymisenä. Ilmastonmuutos vaikuttaa jo nyt Suomen sääoloihin, luontoon ja ihmisten elämään.

Kiertotalous

Kiertotaloudella tarkoitetaan sellaista tuotanto- ja kulutusmallia, jossa olemassa olevat materiaalit ja tuotteet hyödynnetään mahdollisimman pitkälle lainaamalla, vuokraamalla, uudelleen käyttämällä, korjaamalla, kunnostamalla ja kierrättämällä.

Klusteri

Yritysten ja yhteisöjen muodostama maantieteellinen keskittymä, joka on muodostunut toisiinsa sidoksissa olevista toimialoista ja niihin liittyvistä muista toimijoista, jotka ovat merkittäviä kilpailun kannalta.

Kokonaisturvallisuus

Kokonaisturvallisuus on tila ja toimintamalli, jossa useat toimijat yhteiskunnan eri sektoreilta tekevät yhteistyötä, jotta elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhat ja riskit pysyvät hallittavissa kaikissa olosuhteissa.

Kyberturvallisuus

Sähköisen ja verkottuneen yhteiskunnan turvallisuuden osa-alue, jonka tavoitteena on suojata tietoa, järjestelmiä, laitteita ja verkkoja digitaalisilta uhilta ja häiriöiltä, turvata kriittiset toiminnot sekä varmistaa digitaalisten palveluiden luotettava toiminta.

Lumovoima

Persoonan tai asian vetovoima, joka herättää ainutlaatuista kiinnostusta. Sen voi synnyttää esimerkiksi luonnon kauneus tai erityinen elämys.

Luonnollinen väestönmuutos

Elävänä syntyneiden ja kuolleiden erotus.

Luova tuho

Luova tuho tarkoittaa taloustieteen terminä sitä, miten yhteiskunnassa ja etenkin taloudessa vanhat yritykset, tuotteet ja ammatit häviävät uusien, parempien ja tuottavampien tieltä. Näin työntekijät, raaka-aineet ja rahoitus vapautuvat hyödyllisempään käyttöön ja tuottavuus ja yhteiskunnan elintaso nousevat.

Mediaanitulo

Kun tulonsaajat asetetaan tulojen mukaan suuruusjärjestykseen, mediaanitulo on keskimmäisen tulonsaajan tulo. Keskimmäisen tulonsaajan kummallekin puolelle jää yhtä monta tulonsaajaa.

Mikroyritys

Yritys, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa.

Nettomaahanmuutto

tai nettosiirtolaisuus on maahanmuuton ja maastamuuton erotus.

Nettomaassamuutto

eli kuntien välinen nettomuutto on kuntien välisen tulomuuton ja kuntien välisen lähtömuuton erotus.

Tieto- ja osaamisintensiiviset palvelut

Tieto- ja osaamisintensiivisillä liike-elämän palveluilla tarkoitetaan toisille yrityksille suunnattuja palveluita, jotka perustuvat tietoon.

Resilientti/resilienssi

Ihmisten ja yhteisöjen kyky toimia muuttuvissa olosuhteissa ja kohdata häiriöitä ja kriisejä. Myös kyky palautua ja toipua kriiseistä ja kehittyä jopa entistä vahvemmiksi kriisin jälkeen. (Lähde: Sitra)

Ruokaekosysteemi

Elintarvikealan innovaatioekosysteemi.

Seinäjoen ekosysteemisopimus

Valtio on solminut yliopisto- ja yliopistokeskuskaupunkien kanssa pitkäjänteiset sopimukset julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi. Sopimusten toimeenpanoon on osoitettu pieni siemenrahoitus Uudistuva ja Osaava Suomi 2021–2027 -ohjelman EAKR-rahoituksesta. Seinäjoen ekosysteemisopimuksen teemoja ovat ruokaekosysteemin kestävä uudistuminen ja älykkäästi uudistuva teollisuus.

Skenaario

Skenaario on kuvaus mahdollisesta tulevaisuudesta, joka kehittyy tiettyjen tapahtumien, muutosvoimien tai epävarmuustekijöiden seurauksena.

Tekoäly

Tietojärjestelmä, joka jäljittelee ihmisten kaltaista päättelyä ja kykenee suorittamaan älykkäinä pidettäviä tehtäviä.

TKI

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta.

Työn murros

Muutos kohti uudenlaista ja monipuolisempaa työn maailmaa, esimerkiksi sitä, että suorittava työ vähenee automatisaation myötä.

Vastuullisuus

Valintoja ja toimenpiteitä, jotka tukevat kestävästä kehitystä ja huomioivat toiminnan vaikutuksia. Vastuullisuus jaetaan usein ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen vastuullisuuteen. Ekologinen vastuullisuus liittyy esimerkiksi luonnonvarojen kestäväseen käyttöön, sosiaalinen vastuullisuus oikeudenmukaisuuteen ja taloudellinen vastuullisuus kannattavuuteen ja taloudelliseen vakauteen.

Vastuullinen digitalisaatio

Digitaalisten teknologioiden ja palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen tavalla, joka ottaa huomioon sekä ympäristö-, sosiaaliset että taloudelliset näkökulmat.

Vertikaaliviljely

Vertikaaliviljelyssä ruokaa tuotetaan kontrolloiduissa olosuhteissa kasvihuoneessa, jossa ruokaa viljellään päällekkäin useassa eri kerroksessa. Tällöin tuotanto on suojassa luonnonolosuhteiden vaihteluilta ja tuotannossa voidaan pelloilla tapahtuvaa viljelyä paremmin hallita tuotanto-olosuhteita, kuten energiaa, vettä ja ravinteita.

Vihreä kasvu

Vihreä kasvu on vähähiilisyyteen ja resurssitehokkuuteen perustuvaa, ekosysteemien toimintakyvyn turvaavaa taloudellista kasvua, joka edistää hyvinvointia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Visio

Näkemyksiä siitä tulevaisuuden tavoitetilasta, jossa halutaan olla tietyn ajanjakson kuluessa.

Väestöllinen huoltosuhde

Väestöllinen huoltosuhde kuvaa lasten ja ikääntyneiden määrää suhteessa työikäiseen väestöön.

Yritysdynamiikka

Uusien ja lopettaneiden yritysten suhde alueen yrityskantaan. Kuvaa alueen elinkeinoelämän uudistumiskykyä.

Oheismateriaalit

Liite 1. Yhteenvedo ohjelman valmistelusta ja aikataulusta

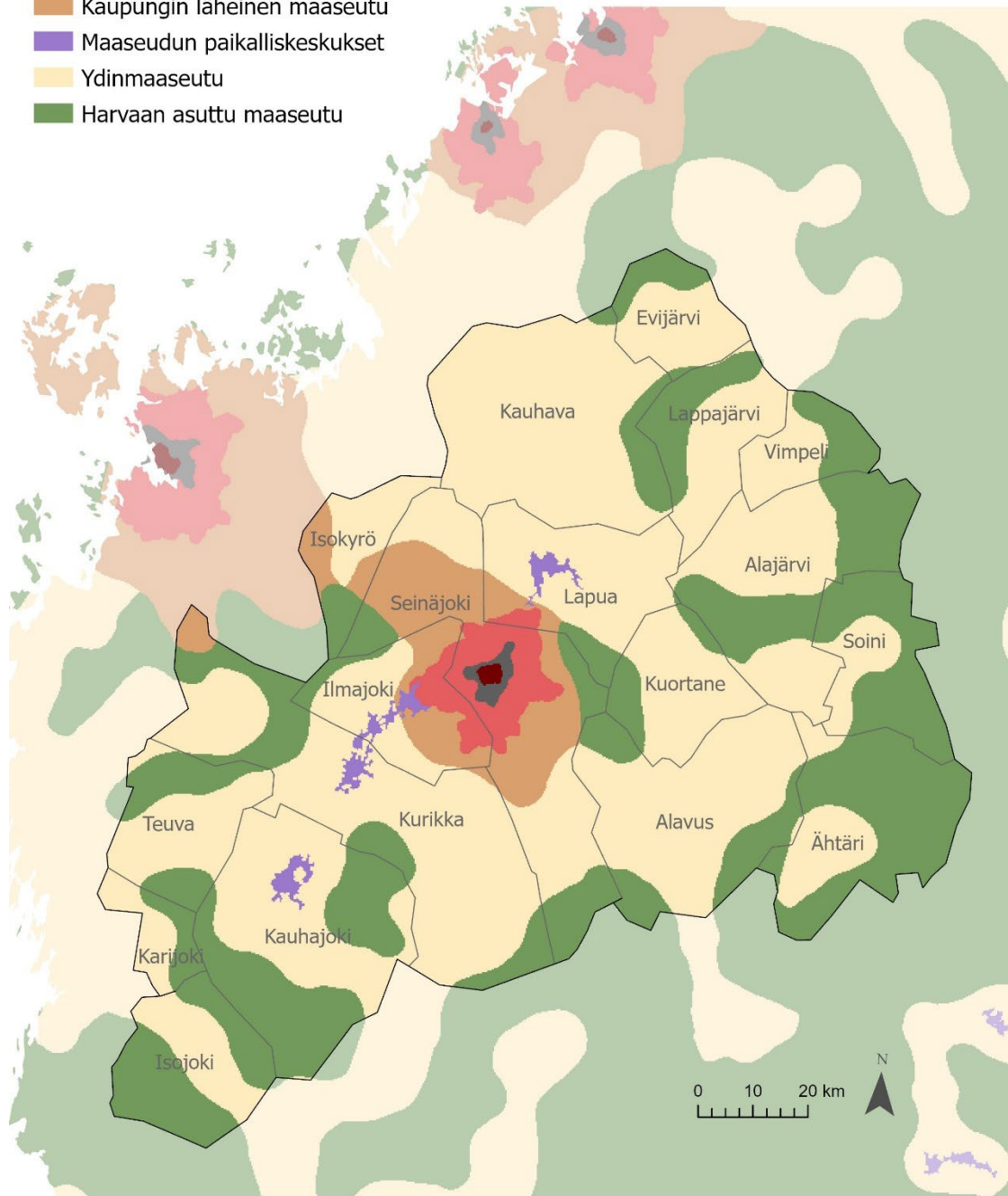
Maakuntastrategian valmistelu ja aikataulu
Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatiminen keväällä 2024
Maakuntahallitus 18.6.2024: päätös maakuntastrategian ja sen ympäristöselostuksen valmistelun käynnistämisestä
Strategian valmistelu alkaa ja ympäristöselostuksen valmistelu alkaa
<ul style="list-style-type: none">
• Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla ja ilmoitustaululla
• Vaikuta! -teemapäivät Kauhavan yläkouluissa keväällä 2024 (400 osallistujaa)
• Maakuntastrategiatyö käynnistetään tulevaisuusfoorumissa 10.10.2024 (120 osallistujaa)
• Aluekierrokset (6 tilaisuutta, 140 osallistujaa)
• Kauhajoen nuorisofoorumi 2024 (50 osallistujaa)
• Pitkän tähtäimen strategisista tavoitteista yleinen palautekysely verkkosivuilla 29.1-21.2.2025 (palautteita 15 kpl)
• Yleinen palautelomake maakuntastrategiaan ja sen valmisteluun liittyen liiton verkkosivuilla 27.2.2025-31.10.2025 (palautteita 6 kpl)
• Etelä-Pohjanmaan nuorisovaltuuston ja Leader-nuorisosaostojen tapaamiset
• Kolme maakuntaohjelman teematyöpajaa keväällä 2025 (130 osallistujaa)
• Maakuntastrategian ohjausryhmä (tulevaisuusryhmä) kokoontuu 3 kertaa
• Asiantuntijaryhmien kokoontumisia, asiantuntijayhteydenottoja
• Maakuntaohjelman vaikutusten arviointiryhmän käsittelyjä (4 kokousta)
• Maakuntahallituksen, -valtuuston, MYR:n ja kuntajohtajien evästyskeskustelut
Strategialuonnos ja ympäristöselostus
Maakuntahallitus 29.9.2025: päätös strategian ja sen ympäristöselostuksen nähtävälle asettamisesta
<ul style="list-style-type: none">
• Kuulutus Ilkka-Pohjalaisessa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivulla
• Aineisto nähtävillä 1.10.-3.11.2025 virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla
• Teams-tilaisuus: Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategialuonnos, 8.10.2025 (97 osallistujaa)
• Lausunnot viranomaisilta ja muilta sidosryhmiltä
Kannanottojen käsittely
Strategian ja ympäristöselostuksen mahdollinen tarkentaminen
Maakuntavaltuusto 1.12.2025: päätös strategian hyväksymisestä
<ul style="list-style-type: none">
• Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla
• Päätös nähtävillä virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla
• Päätös ja aineisto tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle ja muille viranomaisille

Liite 2. Etelä-Pohjanmaan kaupunki-maaseutuluokitus

Kaupunki-maaseutuluokitus

- Sisempi kaupunkialue
- Ulompi kaupunkialue
- Kaupungin kehysalue
- Kaupungin läheinen maaseutu
- Maaseudun paikalliskeskukset
- Ydinmaaseutu
- Harvaan asuttu maaseutu

Kartta: © Etelä-Pohjanmaan liitto 2025
Aineisto: © Kaupunki-
maaseutuluokitus 2018 (uusin
saatavilla oleva aineisto), Suomen
ympäristökeskus

Liite 3. Maakuntaohjelman 2026–2029 ja älykkään erikoistumisen strategian toimeenpano ja seuranta

Toimeenpano ja rahoitus

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian mukaisten toimenpiteiden edistämiseen on käytettävissä lukuisia kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusvälineitä. Kehittämisrahoituksesta osa on kohdennettu maakunnittain, osa on valtakunnallisesti tai kansainvälisesti kilpailtua rahoitusta.

Maakuntaohjelman 2026–2029 toimeenpano sijoittuu EU-ohjelmakauden taitekohtaan, sillä nykyinen EU:n ohjelmakausi päättyy vuonna 2027. Toimeenpano jatkuu kuitenkin vuoteen 2029 saakka. Ohjelmakausien vaihtuminen käytännön kehittämistyössä tarkoittaa muutaman vuoden ajan kahden ohjelmakauden toteuttamista limittäin, kun käytössä on vielä edellisen kauden ohjelmarahoja, ja toisaalta käsillä on uuden kauden aloitus.

EU:n tulevan ohjelmakauden 2028–2034 näkymät ovat vielä epävarmat. Komissio antoi 16.7.2025 ehdotukset EU:n seuraavaksi rahoituskehyskeksi vuosille 2028–2034 sekä joukon asetusehdotuksia. Komission ehdotus perustuu unionin poliittisiin painopistealueisiin eli kilpailukykyyn, turvallisuuteen, vähähiilistämiseen, kestäväan kehitykseen sekä taloudelliseen, sosiaaliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen.

Komissio ehdottaa rahoituskehysten merkittävää rakenteellista uudistamista ja yksinkertaistamista. Komission ehdotuksia käsitellään Euroopan neuvostossa ja parlamentissa tulevana kuukausina. Toteutuessaan ehdotukset toisivat suuria muutoksia maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen toimeenpanoon, joihin käytettävissä oleva rahoitus tulee putoamaan arviolta noin 10–15 %.

Vuosiin 2028–2029 saakka merkittävimmät EU-osarahoitteiset maakuntaohjelmaa toteuttavat välineet ovat Suomen CAP-suunnitelmaan liittyvät Etelä-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ja paikalliset Leader-kehittämisstrategiat sekä Euroopan alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027. Nämä on alustavasti kiintiöity alueittain. Lisäksi käytettävissä on kansainvälistä ja kansallista kilpailtua kehittämisrahoitusta.

Merkittäviä kansallisia rahoituslähteitä ovat valtion talousarvion kautta osoitettava rahoitus eri hallinnonaloilla sekä kuntien, muiden organisaatioiden ja yksityisten toimijoiden rahoitus.

Rahoituksen ohella maakuntaohjelman toteuttamisessa korostuvat strateginen ohjaus, tiedolla johtaminen, kansallisessa ja EU-tason edunvalvonnassa onnistuminen sekä sidosryhmien osallistuminen. Maakuntaohjelman toimeenpano edellyttää monipuolisten

rahoitusvälineiden tehokasta hyödyntämistä, mutta myös jo hyväksi havaittujen toimintamallien hyödyntämistä erityisesti tehtyjen toimenpiteiden jalkauttamisessa ja tiedon välittämisessä maakunnan alueella. Toimeenpano perustuu tiiviiseen ja laaja-alaiseen yhteistyöhön, joka ylittää hallinnonalojen, toimialojen ja organisaatioiden rajat.

Muita Etelä-Pohjanmaan liiton valmistelemia, maakuntaohjelmaa toteuttavia ja sen tavoitteita tarkentavia suunnitelmia ja ohjelmia ovat esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategia, kansainvälistymisen toimintaohjelma, ilmasto- ja kiertotalouden tiekartta sekä liikennejärjestelmäsuunnitelma.

Lisäksi maakunnassa on useita eri toimijoiden laatimia suunnitelmia ja ohjelmia, jotka tukevat ja täydentävät maakuntaohjelmaa ja sen toimeenpanoa. Näitä ovat muun muassa kuntien ja kaupunkien strategiat, alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma, paikalliset Leader-kehittämissstrategiat, alueellinen metsäohjelma, vesienhoitosuunnitelmat, Seinäjoen kaupungin ja valtion välinen ekosysteemisopimus, maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma sekä Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategia.

Seuranta ja mittarit

Huomisen lakeus -maakuntaohjelman ja siihen sisältyvän älykkään erikoistumisen strategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan vuosittaisissa maakunnan ja valtion välillä käytävissä aluekehittämisen keskusteluissa sekä aluekehittämisen innovaatiotoiminnan tilannekuvatyön yhteydessä.

Tilannekuva sisältää yritystoimintaa, työllisyyttä ja taloutta, korkeakoulutusta ja TKI-toimintaa sekä kestävästä kasvusta mittavia indikaattoreita. Keskeistä tilannekuvassa on, että indikaattoreiden sisältämästä tiedosta muodostetaan päätelmiä kehityksen suunnasta ja yhteiskunnallisten ilmiöiden vaikutuksista aluekehittämiseen. Seurantatarkastelu tulee perustumaan lisäksi laajaan tilastoaineistoon, joka päivittyy ajantasaisesti Etelä-Pohjanmaan liiton ylläpitämällä sivustolla www.epliitto.fi/tilastot.

Seuranta täydentyy myös hankerahoituksen kohdentumisen tarkastelulla. Etelä-Pohjanmaan liiton rahoittamat hankkeet teemoittain älykkään erikoistumisen strategian tavoitekokonaisuuksia mukailleen ovat nähtävillä liiton nettisivuilla osoitteessa <https://epliitto.fi/hankerahoitus/rahoitetut-hankkeet/>.

Esimerkiksi maaseuturahaston kohdentumisesta alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisiin teemoihin tarkastellaan aika ajoin maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR), joka on kumppanuusperiaatteen mukainen maakunnallinen rahoitusta yhteensovittava toimielin. MYR saa säännöllisesti katsaukset keskeisimpien rahastojen (EAKR, ESR+, JTF, maaseuturahasto) toteutumisesta. Myös kansainvälisen rahoituksen tilannetta käsitellään MYR:ssä vähintään kerran vuodessa.

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian vaikuttavuutta tarkastellaan lisäksi jäljempänä esitettyjen pääindikaattorien avulla. Niiden avulla saadaan yleiskuva kehitettävien teemojen tilanteesta maakuntaohjelmakauden kuluessa ja sen päätyttyä.

Taulukko 1. Pääindikaattorit (lähteet: Tilastokeskus, THL, SYKE).

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
Väkiluku	189 929	190 000
Työllisyysaste	75,2 %	78 %
TKI/asukas	292 €	350 €
BKT/asukas	38 416,9 €	45 000 €
Kasvihuonekaasupäästöt	10,2 tCO ₂ e/asukas	7,5 tCO ₂ e/ asukas
Koulutustaso 25–34-v. (kaikki koulutusasteet)	88,1 %	90 %
Yritysdynamiikka (CDI-indeksi)	0,08	0,12

Vaikutusten arvioinnin perusteella maakuntaohjelman toteuttamisen ei odoteta aiheuttavan merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia. Ohjelman seurannan yhteydessä tarkastellaan kuitenkin myös mahdollisia toteutuksesta syntyneitä ympäristövaikutuksia siltä osin kuin se on maakuntaohjelman luonteen puitteissa mahdollista.

Maakuntaohjelman pääindikaattoreiden rinnalla ympäristön vaikutuksia ja tilaa arvioidaan tarkentavien indikaattoreiden avulla. Nämä indikaattorit on esitetty alla olevassa taulukossa ja sisällytetty osaksi ohjelman seurantaa.

Taulukko 2. Maakuntaohjelman 2026–2029 ympäristövaikutusten seurantaan tukevat indikaattorit (lähteet: Energia, SYKE, ELY-keskus, Tilastokeskus, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan monimuotoisuusselvityksen mukainen suojelumaski (1+2)).

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
Sähköenergiaomavaraisuus	93,8 %	100 %
Kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt	10,5 tCO ₂ e/asukas	Päästöt laskevat
Erinomaisessa tai hyvässä tilassa olevien pintavesien osuus	Järvet 48 %, joet 28 %	Osuus kasvaa
Suojelualueiden* osuus maakunnan pinta-alasta (*Luonnonsuojelualueet ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet)	3,9 %	Osuus kasvaa
Kiertotaloustoimipaikkojen liikevaihto	260,87 milj. €	Liikevaihto kasvaa

Liite 4. Maakuntaohjelman 2022–2025 arviointi

Laissa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (756/2021, 42 §) säädetään, että maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamista, vaikutuksia ja toimeenpanoa tulee arvioida vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Arvioinnin tulee tehdä ulkopuolinen arvioitsija.

Etelä-Pohjanmaan liitto toteutti edeltävän maakuntaohjelman 2022–2025 arvioinnin yhteistyössä naapurimaakuntien liittojen Keski-Suomen liiton, Pirkanmaan liiton, Pohjanmaan liiton ja Satakuntaliiton kanssa. Arviointi toteutettiin monimenetelmällisesti ja sen laati konsultointiyritys Owalgroupp kesäkuussa 2024. Arviointi on luettavissa Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilta www.epliitto.fi.

Kuva 4. Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2022–2025.

Arvioinnin johtopäätöksiä maakuntaohjelman toimeenpanosta ja toteutumisesta:

- Arvioinnin perusteella Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman tavoitteet ja painopisteet on valittu onnistuneesti, ja ne palvelevat hyvin koko maakuntaa kuntakoosta riippumatta.
- Tavoitteita pidetään sopivan yleisinä, mikä mahdollistaa toimijoiden tarttumisen kiinni toimenpiteiden toteuttamiseen.

- Arvion mukaan alustavia vaikutuksia on jo havaittavissa eri osa-alueilla, mutta erityisesti edunvalvonnan osalta ja kestävän ruokaekosysteemin painopisteessä.
- Kokonaisuudessaan maakuntaohjelmalla nähdään olevan vahva rooli ja vaikutus maakunnan kehittämisessä.

Arvioinnista saatuja evästyksiä uuden ohjelman laadintaan:

- Kehittämiskohteina nousivat esiin toimenpiteiden sisällön selkeyttäminen ja kirkastaminen sekä viestinnän kehittäminen maakuntaohjelman laadintaprosessin ympärille.
- Laadintaprosessiin toivottiin vahvemmin nuorten ja yritysten osallistamista.
- Uudenlaiset haasteet ja kehittämistarpeet, kuten tekoälyn käyttö ja kokonaisturvallisuuden edistäminen, on huomioitava uudessa maakuntaohjelmassa.

. Arvioinnin tulokset otettiin huomioon maakuntaohjelman 2026–2029 valmistelussa.

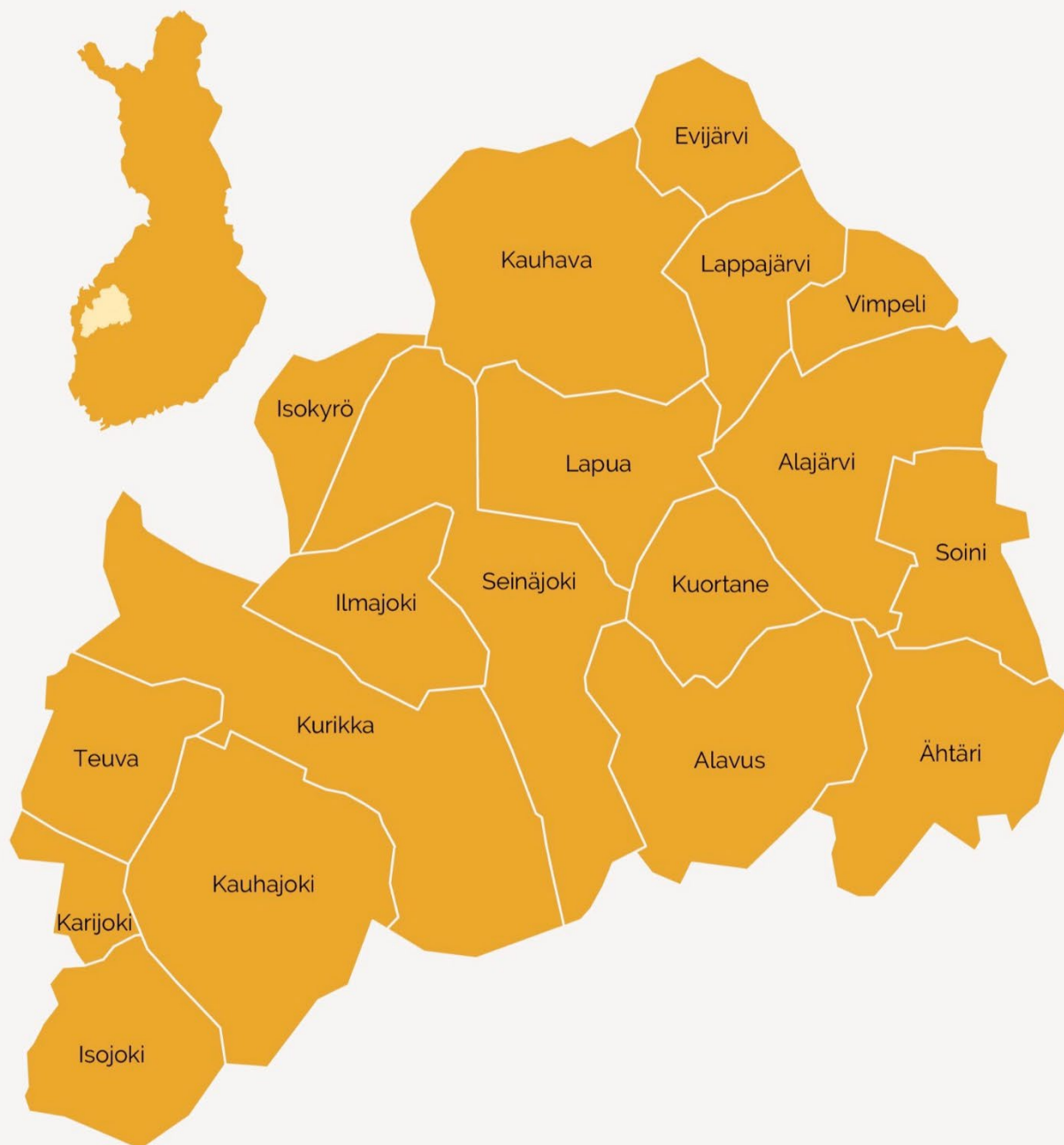
Liite 5. Yhteenveto ympäristöselostuksen vaikutusten arvioinnista

Vakaa ja vilkas	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö	+– lyhyt keskipitkä	++ pitkä	+ viiveellä	+ pitkä
Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö	++ pitkä	+ pitkä	+– pitkä	+ pitkä
Turvallinen ja saavutettava arki	+?	++	+ pitkä	+
Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen	+ pitkä	++ lyhyt keskipitkä	+ pitkä	+ pitkä

Älykäs ja taitava	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Nouseva osaamistaso ja laajeneva koulutustarjonta	0	++ lyhyt keskipitkä pitkä	+	0
Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä	0	++ lyhyt pitkä	+	0
Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)	+ keskipitkä	+	+	0
Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)	+?	+	0/+?	0

Joustava ja kestävä	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)	+ lyhyt keskipitkä pitkä	+	+	0/+
Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)	+	+	+	0
Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)	++ pitkä	+? keskipitkä pitkä	+– keskipitkä pitkä	+–

Ympäristöselostus on kokonaisuudessaan luettavissa Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla osoitteessa www.epliitto.fi/maakuntastrategia.

www.epliitto.fi
Kampusranta 9 C / 60320 Seinäjoki

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

MAAKUNTAOHJELMA
**HUMISEN
LAKEUS**